

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja lasten kasvun ja oppimisen tukijana vuorohoidossa - kasvattajien kokemuksia

Leppänen, Anna & Luoto, Sennu

2018 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja lasten kasvun ja oppimisen tukijana vuorohoidossa - kasvattajien kokemuksia

Anna Leppänen, Sennu Luoto
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2018

Leppänen Anna, Luoto Sennu

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja lasten kasvun ja oppimisen tukijana vuorohoidossa - kasvattajien kokemuksia

Vuosi 2018 Sivumäärä 69

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vuorohoidon asettamia haasteita lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiselle. Tavoitteena oli saada selville, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely soveltuu vuorohoitoon. Aihetta tutkittiin kahden espoolaisen vuorohoitopäiväkodin henkilöstön näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa osana laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointia. Opinnäytetyön tietoperusta muodostui varhaiskasvatuksesta, vuorohoidosta, kasvun ja oppimisen tuesta sekä inklusiosta.

Tutkimus oli laadullinen. Laadullista menetelmää päädyttiin käyttämään, koska tarkoituksena oli selvittää laajasti tutkittavien omakohtaisia kokemuksia. Aineiston keruu toteutettiin teemahaastatteluilla, jotka koostuivat avoimista kysymyksistä. Tutkimusta varten haastateltiin lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Haastateltavia oli yhteensä seitsemän. Vastaukset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tutkimustulokset osoittavat lasten hoitoaikojen ja kasvattajien työvuorojen vaihtelevuuden olevan haaste vuorohoidossa. Tämän seurauksena lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen vaikeutuu. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja kasvattajat olivat pääosin samaa mieltä pilotin positiivisista ja negatiivisista puolista. Suurimpana hyötynä nähtiin laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta omaan työhön saatu tuki ja ohjaus. Tutkimuksesta kävi kuitenkin ilmi laaja-alaisella varhaiskasvatuksen erityisopettajalla olevan liikaa työtehtäviä suhteessa käytettävissä olevaan aikaan. Tutkimustulokset antavat uusia näkökulmia tuen toteuttamiseen vuorohoidossa. Tuloksia tullaan hyödyntämään pilotin toteutumisen arvioinnissa ja laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn kehittämisessä.

Leppänen Anna, Luoto Sennu

An all-round early childhood special education teacher as a supporter of children's growth and learning in 24-hour daycare - educators' experiences

Year	2018	Pages	69
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to study the challenges that 24-hour daycare sets for carrying out the support for children's growth and learning. The goal was to discover how suitable the task of an all-round early childhood special education teacher is for 24-hour daycare. The subject was explored from the perspective of educators in two 24-hour daycare centres in Espoo. The study was carried out in the Finnish-speaking early childhood education in Espoo as a part of piloting the task of all-round early childhood special education teacher. The theoretical basis of the thesis consisted of early childhood education, 24-hour daycare, support of children's growth and learning and inclusion.

The study was qualitative. The qualitative method was chosen because the purpose was to comprehensively find out about the examinees' personal experiences. The data collection was carried out with theme interviews, which consisted of open-ended questions. For the study kindergarten teachers, childminders and an all-round early childhood special education teacher were interviewed, altogether there were seven educators interviewees. The responses were analyzed using inductive content analysis.

The findings indicate that the variability of children's care times and educators' shifts is a challenge in 24-hour daycare. As a consequence, carrying out the support of children's growth and learning becomes more difficult. The all-round early childhood special education teacher and the other educators mainly agreed on the positive and negative sides of the pilot. The support and guidance for educators' own work received from the all-round early childhood special education teacher was seen as the major benefit. However, the study revealed that the all-round early childhood special education teacher has too much duties in relation to the available time. The findings provide new perspectives for carrying out the support of growth and learning in 24-hour daycare. The findings will be utilised in the evaluation of the pilot and in the development of the work of an all-round early childhood special education teacher.

Keywords: Early childhood education, 24-hour daycare, Support of growth and learning, An all-round early childhood special education teacher

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Tutkimuksen lähtökohdat.....	8
3	Varhaiskasvatus.....	10
3.1	Varhaiskasvatuksen määrittely	10
3.2	Varhaiskasvatus Espoossa	14
3.3	Vuorohoito.....	15
3.3.1	Vuorohoidon erityispiirteitä	16
3.3.2	Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen vuorohoidossa	17
4	Kasvun ja oppimisen tuki	18
4.1	Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa	18
4.2	Kasvun ja oppimisen tuki Espoon varhaiskasvatuksessa	19
4.3	Tuen tarpeen tunnistaminen	20
4.4	Tuen toteuttaminen	20
4.5	Inklusio	24
4.5.1	Inklusio varhaiskasvatuksessa.....	24
4.5.2	Inklusio varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta	26
4.6	Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaus.....	27
5	Tutkimuksen toteuttaminen	27
5.1	Tutkimusprosessin eteneminen	27
5.2	Laadullinen tutkimusmenetelmä	29
5.3	Teemahaastattelu.....	29
5.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	30
6	Tutkimuksen tulokset	33
6.1	Vuorohoidon haasteet	33
6.2	Kasvun ja oppimisen tuen tarpeet	35
6.3	Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen.....	37
6.4	Myönteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä	39
6.5	Kielteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä	42
6.6	Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemykset omasta työskentelystään	44
7	Johtopäätökset	46
7.1	Vuorohoidon haasteet	47
7.2	Kasvun ja oppimisen tuen tarpeet	48
7.3	Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen.....	49

7.4	Myönteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työsken- telystä	50
7.5	Kielteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työsken- telystä	51
7.6	Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemykset omasta työsken- telystään	51
7.7	Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kasvattajien näkemysten vertailu.....	52
8	Pohdinta	53
	Lähteet	60
	Kuviot ..	64
	Liitteet.....	65

1 Johdanto

Opinnäytetyömme käsittelee lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista vuorohoidossa. Tarkoituksenamme oli kartoittaa ja tuoda ilmi vuorohoidossa toteutettavaan tukeen liittyviä haasteita sekä selvittää, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely soveltuu vuorohoitoon päiväkodin henkilöstön näkökulmasta katsottuna. Toteutimme opinnäytetyömme Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa liittyen siellä käynnissä olevaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointiin. Opinnäytetyö oli osa sosionomiopintojamme, joihin sisällytimme myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Opinnäytetyön aihe valikoitui pääosin oman kiinnostuksemme mukaan. Olemme molemmat kiinnostuneita tukea tarvitsevista lapsista ja tuen toteuttamisesta. Iloksemme löysimmekin Espoon kaupungilta aiheen, joka oli sekä mielenkiinnonkohdettamme vastaava että tarpeellinen ja ajankohtainen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän kuntakyselyn (2017) mukaan vuonna 2016 kaikista kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olleista lapsista seitsemän prosenttia oli tehostetun tai erityisen tuen piirissä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Lasten tuen tarpeet ovat viime vuosina moninaistuneet, mikä tuo lisää haastetta myös kasvattajien työhön (Alijoki & Pihlaja 2017, 270). Tämän tiedon valossa koimme tärkeäksi selvittää, millaisia haasteita tuen toteuttamiseen liittyy ja miten niihin pystytään vastaamaan. Tutkimme aiheita nimenomaan vuorohoidon näkökulmasta, josta katsottuna se onkin hyvin ajankohtainen. Vuonna 2016 lapsia oli vuorohoidon piirissä 15 000, joka on seitsemän prosenttia kuntien järjestämissä varhaiskasvatuspalveluissa olevista lapsista. Ympäri vuorokautisessa hoidossa viikonloppuisin ja/tai öisin oli 43,5 prosenttia kaikista vuorohoidossa olleista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Yhteiskuntamme palvelut ovat yhä useammin läpi vuorokauden auki. Tästä johtuen myös työntekijöiden työajat ovat muuttuneet moninaisemmaksi. Yhteiskunnallisten muutosten myötä lapsiperheiden vuorohoidon tarve on siis lisääntynyt. (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016, 14.) Lapsen kasvun ja oppimisen tukea ja sen toteuttamista on tutkittu viime vuosina paljon. Myös vuorohoitoa on tutkittu jonkin verran, mutta usein tämä varhaiskasvatuksen osa-alue jää vähemmälle huomiolle. Selvityksiemme perusteella lapsen kasvun ja oppimisen tukea vuorohoidossa on kuitenkin tutkittu melko vähän. Näin ollen aiheenvalintamme oli perusteltu myös tarpeellisuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli siis selvittää, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely soveltuu vuorohoitoon päiväkodin henkilöstön näkökulmasta katsottuna. Tähän ongelmaan etsimme ratkaisua niin teoriaan perehtymällä kuin tutkimuksen toteuttamallakin. Opinnäytetyömme tietoperusta koostuu varhaiskasvatuksesta, vuorohoidosta, lapsen kasvun ja oppimisen tuesta, inklusiosta sekä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvasta. Nämä keskeiset käsitteet valitsimme tukemaan aihettamme ja muo-

dostamaan siitä kattavan käsityksen. Tutkimuksemme toteutimme käyttäen laadullisia tutkimusmenetelmiä. Suoritimme aineistonkeruun kahdessa espoolaisessa vuorohoitopäiväkodissa, joissa haastattelimme teemahaastattelua käyttäen päiväkodin henkilöstöä. Keräämämme aineiston analysoimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Koska toteutimme opinnäytetyömme Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, oli päämääränämme tuottaa uutta tietoa, jota voitaisiin hyödyntää Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen kehittämisessä erityisesti vuorohoidon näkökulmasta. Opinnäytetyö luovutettiin kokonaisuudessaan tutkimuspäiväkotien ja Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen käyttöön.

2 Tutkimuksen lähtökohdat

Kuten aiemmin mainittua, toteutimme opinnäytetyömme Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme liittyi Espoossa käynnissä olevaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointiin. Espoon kaupunki kartoitti kevään 2017 aikana varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kehitystarpeita. Niiden pohjalta suunniteltiin lasten kasvun ja oppimisen tuen järjestämistä toimintavuodelle 2017-2018. Espoon kaupungin tavoitteena oli esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita noudattaen järjestää riittävä tuki siinä varhaiskasvatusyksikössä, jossa lapsi on. Kartoituksesta nousi esiin tarve laajemmalle erityispedagogiselle osaamiselle varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Tähän tarpeeseen pyrittiin vastaamaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työllä. (Espoon kaupunki 2017, 1.)

Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäväkokonaisuutta määriteltiin toimintavuoden 2017-2018 aikana käynnissä olevan pilotin avulla. Pilotoinnin aikana työskenteli kahdeksan laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa eri puolilla Espoota. (Espoon kaupunki 2017, 1.) Pilotin tavoitteiksi määriteltiin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävien ja työkokonaisuuksien kehittäminen, tiiviimmän pedagogisen ohjauksen ja tuen järjestäminen kasvattajille, tuen tarjoaminen lapselle hänen nykyisessä yksikössään, inklusiivisen pedagogiikan vahvistaminen sekä pedagogiikan kehittäminen ennaltaehkäisevämmäksi. (Vataja 2017.) Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tarjota väliarviointia pilotin tavoitteiden toteutumisesta Espoon suomenkieliselle varhaiskasvatukselle. Tuloksia tullaan hyödyntämään pilotin toteutumisen arvioinnissa ja laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn kehittämisessä.

Tutkimme opinnäytetyössämme lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista vuorohoidon näkökulmasta. Tarkoituksenamme oli selvittää vuorohoidossa toteutettavaan tukeen liittyviä haasteita sekä tutkia, onko laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja oikea henkilö työskentelemään vuorohoidossa. Näin ollen määrittelimme tutkimusongelmaksemme laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyn soveltuvuuden vuorohoitoon. Tutkimusongelmasta johdimme yhden tutkimuskysymyksen, jonka avulla oli tarkoitus löytää ratkai-

su tutkimusongelmaan. Tutkimuskysymyksemme oli seuraava: Miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely soveltuu vuorohoitoon? Tämän tutkimuskysymyksen pohjalta muodostimme varsinaiset kysymykset, jotka esitimme haastateltaville. Haastateltavien joukko muodostui seitsemästä varhaiskasvatuksen ammattilaisesta. Heidän joukossaan oli lastentarhanopettajia, lastenhoitajia sekä laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Opinnäytetyömme oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Vilkan (2015, 118) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään kuvauksia ihmisen kokemasta todellisuudesta. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara puolestaan kuvaavat kvalitatiivisen tutkimuksen tiedon hankinnan olevan kokonaisvaltaista, jossa kohderyhmä on valittu tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2013, 164). Valitsimme kvalitatiivisen tutkimusotteen, sillä uskoimme sen auttavan meitä saamaan kokonaisvaltaisempaa ja syvempää tietoa tutkimusongelmasta. Lisäksi hankimme tietoa vuorohoidon henkilöstöltä itseltään haastattelemalla. Hirsjärven ym. (2013, 164) mukaan yksi kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä onkin ihmisten suosiminen tutkimuksen tiedonhankinnan lähteinä.

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Hirsjärvi ja Hurme (2010, 48) kirjoittavat puolistrukturoidun teemahaastattelun etenevän ennalta määriteltujen teemojen mukaisesti. Puolistrukturoiduksi teemahaastattelun tekee se, että jokaisessa haastattelussa teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48.) Uskoimme puolistrukturoidun teemahaastattelun antavan meille syvempää tietoa tutkimusongelmasta sen joustavan etenemisen vuoksi. Teemojen mukaan haastattelemisen salli tarkentavat kysymykset. Lisäksi toivoimme vuorovaikutuksellisen haastattelun luovan ilmapiiristä rennon, mikä edistäisi haastateltavien uskallusta kuvata omia kokemuksiaan tutkimusongelman suhteen.

Haastattelujen jälkeen vuorossa oli aineiston analysointi. Tuomen ja Sarajärven (2009, 5, 103) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineisto analysoidaan useimmiten sisällönanalyysin avulla. Sitä käyttämällä tähdätään tiiviin kuvauksen tuottamiseen tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 5, 103.) Me analysoimme keräämämme aineiston käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Valitsimme kyseisen menetelmän, sillä uskoimme saavamme parhaan mahdollisen käsityksen aiheestamme analysoimalla ammattihenkilöiltä kerättyä aineistoa. Tutkimuksemme tähtäsi vuorohoitopäiväkodeissa toteutettavaan tukeen liittyvien asioiden selvittämiseen ja kuvailemiseen. Näin ollen sisällönanalyysin käyttö analyysimenetelmänä oli perusteltua.

Käytimme opinnäytetyössämme käsitteitä kasvun ja oppimisen tuki sekä tukea tarvitseva lapsi. Vanhoissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) puhuttiin vielä erityisestä tuesta. Uusissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kyseistä käsitettä ei enää käytetä

vaan se on korvattu lapsen kehityksen ja oppimisen tuella. Myöskään Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ei enää käytetä käsitettä erityinen tuki tai varhaiserityiskasvatus. Sen sijaan käytössä on kasvun ja oppimisen tuki. Samoin erityistä tukea tarvitsevaa lasta kuvataan nykyään käsitteellä tukea tarvitseva lapsi. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa 2012, 6, 7.) Koska toteutimme opinnäytetyömme Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa, päädyimme yhdessä ohjaajamme kanssa käyttämään Espoon suomenkielisen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunnan hyväksymiä käsitteitä.

3 Varhaiskasvatus

Tässä luvussa määritellään ja käydään läpi varhaiskasvatusta eri näkökulmista. Ensin määritellään varhaiskasvatusta käsitteenä sekä perehdytään sen järjestämistä ohjaaviin säädöksiin ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatustilaa lähestytään käymällä läpi sen tehtävät sekä siinä määritellyt varhaiskasvatuksen tavoitteet. Varhaiskasvatustilaa täydentävään varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisuuteen tutustutaan käsittelemällä sen sisällyttämät valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi tutustutaan varhaiskasvatuksen vaikuttavuuteen lyhyesti. Tämän jälkeen siirrytään Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen suunnitelmaan käymällä läpi sen tavoitteita, sisältöä ja kuntakohtaisia linjauksia. Vuorohoitoon perehdytään määrittelemällä ensin, mitä sillä tarkoitetaan. Tämän jälkeen tutustutaan vuorohoidon erityispiirteisiin. Lopuksi käydään läpi kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista vuorohoidossa.

3.1 Varhaiskasvatuksen määrittely

Varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen muodostama kokonaisuus. Pedagogiikka painottuu erityisesti sen toiminnassa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoinnin edistämisen lisäksi kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Varhaiskasvatusta järjestetään pääosin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa sekä kerho- ja leikkitoiminnassa. Valtakunnallisesti varhaiskasvatusta ohjaavat lainsäädännön lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka laaditaan Opetushallituksen varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastossa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tehdään tämän pohjalta. Tämän lisäksi jokaisessa päiväkodissa ja perhepäivähoidossa tehdään lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus n.d.)

Eerola-Pennanen, Vuorisalon ja Raittilan (2017, 21) mukaan käytännön toiminnan lisäksi varhaiskasvatus nähdään tieteenalana ja yliopistollisena oppiaineena. Varhaiskasvatus on käsitteenä korvannut päivähoiton ja sen käytön asema vahvistui päivähoitolain muuttuessa varhaiskasvatustilaksi vuonna 2015. Uudistuksen myötä myös kunnissa on alettu tarjoamaan pääosin päivähoiton sijasta varhaiskasvatuspalveluita. (Eerola-Pennanen ym. 2017, 21.)

Varhaiskasvatustalaki ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä. Siinä säädetään varhaiskasvatuksesta sekä varhaislapsuutta koskevista asioista. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja päivähoitoasetus täydentävät varhaiskasvatustalaki, jossa määritellään lapsen oikeudet varhaiskasvatukseen. (Heinonen ym. 2016, 32-33.) Laki ohjaa kuntien, kuntayhtymien ja muiden varhaiskasvatusta tarjoavien tuottajien varhaiskasvatuksen järjestämistä päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muussa varhaiskasvatuksessa (L 36/1973, 1 §).

Varhaiskasvatustalassa varhaiskasvatuksen tavoitteiksi määritellään:

1. Kaikkien lasten ikä- ja kehitystasoa vastaavan kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen
2. Lapsen elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen ja oppimisen edellytysten tukeminen
3. Positiivisten oppimiskokemusten mahdollistaminen ja sellaisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen, joka perustuu lapsen leikillisyyteen ja liikunnallisuuteen sekä taiteeseen ja kulttuuriperintöön
4. Oppimista edistävän ja kehittävän, terveellisyttä ja turvallisuutta ilmentävän varhaiskasvatustalasympäristön takaaminen
5. Mahdollisimman pysyvien lasten ja kasvattajien välisten vuorovaikutussuhteiden turvaaminen sekä lasta arvostavien toimintatapojen vahvistaminen
6. Yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoaminen jokaiselle lapselle varhaiskasvatukseen, sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä valmiuksien antaminen kulttuuriperinnön sekä erilaisien kielellisten, kulttuuristen, uskonnollisten ja katsomuksellisten taustojen käsittämiseen ja arvostamiseen
7. Lapsen yksilöllisten tuentarpeiden tunnistaminen ja asianmukaisen tuen järjestäminen varhaiskasvatustalassa tarpeen vaatiessa monialaista yhteistyötä tehden
8. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen edistäminen, lapsen vertaissuhteiden tukeminen sekä eettiseen toimintaan, muiden arvostamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen opastaminen
9. Lapsen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vaaliminen häntä itseään koskevissa asioissa

10. Lapsen tasapainoisen kasvun ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin varmistaminen yhdessä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa sekä huoltajan tukeminen kasvatustyössä (L 36/1973, 2 §.)

Varhaiskasvatustilaa täydentää varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus, joka sisältää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatustilaa ohjaa valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Opetushallituksen varhaiskasvatukseen perehtynyt asiantuntijavirasto laatii varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta tehdään paikalliset ja lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatustilaa perusteiden tavoitteena ovat yhdenvertaiset lähtökohdat varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta. Lisäksi tehtävänä on olla varhaiskasvatustilaa järjestämisen, toteuttamisen ja kehittämisen tukena ja ohjaajana. Valtakunnalliset varhaiskasvatustilaa perusteet ovat oikeudellinen määräys, jota varhaiskasvatustilaa järjestäjien tulee noudattaa. Perusteet sisältävät tietoa keskeisistä tavoitteista ja sisällöstä varhaiskasvatustilaa toiminnan toteuttamisessa, lapsien varhaiskasvatustilaa suunnitelmien laatimisesta, yhteistyöstä lasten huoltajien ja varhaiskasvatustilaa järjestäjien välillä sekä monialaisesta työskentelystä. (Varhaiskasvatustilaa perusteet 2016, 8-9.)

Paikallinen varhaiskasvatustilaa suunnitelma laaditaan siis valtakunnallisen varhaiskasvatustilaa pohjalta määritellen, tukien ja ohjaten varhaiskasvatustilaa toteuttamista paikallistasolla. Paikallisten suunnitelmien tarkoituksena on määritellä valtakunnallisen varhaiskasvatustilaa suunnitelman perusteiden toteuttamista tarkemmin tietyllä alueella. Suunnitelmassa huomioidaan muun muassa alueen erityispiirteet, lasten tuen tarpeet, pedagogiset painotukset sekä tulokset kehittämistyössä. Alueen varhaiskasvatustilaa henkilöstöllä, huoltajilla ja lapsilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa paikalliseen varhaiskasvatustilaa suunnitelmaan sitä laadittaessa ja kehitettäessä. Varhaiskasvatustilaa järjestäjien tehtävänä on valvoa edellä mainitun oikeuden toteutumista. (Varhaiskasvatustilaa suunnitelman perusteet 2016, 9-10.)

Päiväkodin tai perhepäivähoidon aloittavalle lapselle tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatustilaa suunnitelma. Sen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen kasvatukseen, hoitoon sekä opetukseen. Varhaiskasvatustilaa suunnitelma laaditaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa selvittäen ja huomioiden lapsen näkemykset ja toiveet. Varhaiskasvatustilaa lapsiryhmässä tulee huomioida lasten varhaiskasvatustilaa suunnitelmat toimintaa ja oppimisympäristöä kehitettäessä ja suunniteltaessa. Varhaiskasvatustilaa suunnitelmaan tulee kirjata tietoa lapsen osaamisesta, vahvuuksista, mielenkiinnon kohteista, yksilöllisistä tarpeista sekä mahdollinen kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteuttamisen muodot. (Varhaiskasvatustilaa suunnitelman perusteet 2016, 10.)

Kunnalla on laissa säädetty velvollisuus järjestää varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen alaan kuuluvat tehtävät kunta voi järjestää joko tuottamalla palvelut itse, tekemällä sopimuksia muiden kuntien kanssa, olemalla toimintaa toteuttavan kuntayhtymän jäsen, antamalla palvelusetelin palvelunkäyttäjälle tai ostamalla valtion, toisen kunnan, kuntayhtymän tai muun julkisen tai yksityisen tahon palveluita. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja järjestämisessä tulisi olla lähtökohtana lapsen etu. Kuntien on järjestettävä varhaiskasvatuksen palvelut niin, että ne vastaavat lasten hoidon ja kasvatuksen tarvetta sekä paikallisia olosuhteita. (Heinonen ym. 2016, 32-33.)

Kuntien varhaiskasvatuksen järjestämistä valvoo Aluehallintovirasto. Se turvaa peruspalveluiden saatavuuden sekä perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumisen edistämisen. Lisäksi Aluehallintoviraston tehtäviin kuuluvat lasten varhaiskasvatuksen suunnittelu ja ohjaus sekä informaatio-, ohjaus- ja kehittämistehtävien hoitaminen toimialueittain. (Aluehallintovirasto 2017.) Aluehallintovirastojen toimintaa ohjaa ja valvoo Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Sen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenvertaisuutta alueiden välillä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa lasten varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä sekä ohjauksesta. Opetushallitukselle kuuluvat varhaiskasvatukseen liittyvät asiantuntijaviraston tehtävät, kuten valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen. (L 36/1973, 8 §, 9 §.)

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta on vaikea tutkia johtuen sen vaikutusten ilmentymisestä vasta vuosikymmenien jälkeen sekä muuttajien rajaamisen haastavuudesta. Kunnan järjestämä varhaiskasvatus on sekä lapselle suunnattua varhaispedagogiikkaa että huoltajille tarjottavaa sosiaalipalvelua. Varhaiskasvatus mahdollistaa siis lapselle hoidon, kasvatuksen ja oppimisen sekä hänen vanhemmilleen tai muulle huoltajalle työssäkäymisen tai opiskelun. (Kurvinen ym. 2013, 194.) Karilan (2016, 42) mukaan tästä johtuen varhaiskasvatus edesauttaa vanhempien ja huoltajien kykyä huolehtia perheistänsä.

Karila kirjoittaa (2016, 42) Opetushallituksen julkaisemassa varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden tilannekatsauksessa, että nykyajan lapsen elämään kuuluu merkittävästi institutionaalinen varhaiskasvatus. Se nähdään tärkeänä lapsen elämänlaadun sekä sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta. Varhaiskasvatuksen kehitykselliset vaikutukset näkyvät myönteisesti muun muassa oppimisessa sekä koulupolulla pidemmällä aikavälillä. Varhaiskasvatuksessa lapselle muodostuu ”inhimillistä pääomaa”, josta hän myöhemmin hyötyy opiskellessaan sekä rakentaessaan tulevaisuuttaan. Erityisesti tukea kasvussa ja oppimisessa tarvitsevien sekä vaikeista lähtökohdista tulevien lasten on todettu hyötyvän varhaiskasvatuksesta. (Karila 2016, 42.)

3.2 Varhaiskasvatus Espoossa

Espoon varhaiskasvatusta toteutetaan kunnallisissa- ja ostopalvelupäiväkodeissa, ryhmäperhepäivähoidossa ja perhepäivähoitajien kodeissa. Myös yksityisissä päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoidossa järjestetään Espoon kaupungin valvomaan varhaiskasvatusta. Yksityisen varhaiskasvatuksen tuottajat ovat yksityisiä palveluntuottajia, yhteisöjä ja yksityishenkilöitä. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 12.)

Lisäksi Espoon kaupungin asukaspuistoissa, kerhoissa ja avoimissa päiväkodeissa on tarjolla avointa varhaiskasvatusta. Avoimen päiväkodin palvelut ovat tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille ja heidän kanssaan toimiville aikuisille. Toimintaan osallistuminen on ilmaista, eikä siihen vaadita ennakoilmoittautumista. Asukaspuistojen toiminta on avointa aikuisille ja heidän kanssaan oleville kaikenikäisille lapsille. Kerhotoiminta on vaihtoehtona koko- tai osapäiväiselle varhaiskasvatukselle. Eri toimintamuodot vastaavat kunkin alueen lasten ja perheiden tarpeisiin noudattaen varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä hyödyntäen kunkin toimintamuodon vahvuuksia. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 12.)

Espoossa otettiin käyttöön kaupungin uusi suomenkielisen varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelma elokuussa vuonna 2017. Suunnitelmassa on tietoa varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöstä sekä kuntakohtaiset linjaukset Espoossa. (Espoon kaupunki n.d.) Espoon varhaiskasvatussuunnitelman avulla tuetaan henkilöstöä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä tuodaan esille espoolaisen varhaiskasvatuksen linjauksia. Lisäksi suunnitelman tarkoituksena on tarjota tietoa Espoon suomenkielisestä varhaiskasvatuksesta yhteistyökumppaneille ja huoltajille. Henkilöstöllä, huoltajilla, kuntalaisilla, lapsilla sekä perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen edustajilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön muun muassa kyselyihin vastaamalla. Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi jokaiselle kaupungin päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Myös ryhmissä tehdään omat varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tarkoituksena on olla toiminnan suunnittelun apuna. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 4-7.)

Espoon varhaiskasvatuksen arvot perustuvat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi kaupunginvaltuustossa päätettyihin Espoon arvoihin. Niitä ovat asukas- ja asiakaslähtöisyys, Espoo vastuullisena edelläkävijänä ja oikeudenmukaisuus. Espoossa painotetaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman oppimiskäsityksen lisäksi positiivista kasvatusta ja opetusta. Rohkaisevan ohjauksen ja kannustavan palautteen avulla pyritään lisäämään lasten kiinnostusta oppia ja kasvattamaan heidän itseluottamusta. Lisäksi espoolai-

nessa varhaiskasvatuksessa autetaan lapsia löytämään omat vahvuutensa sekä tuetaan heitä niiden hyödyntämisessä. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 14-15.)

Essoossa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin arvioimisen ja kehittämisen apuna on ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi. Lapset ja huoltajat pyritään ottamaan mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen esimerkiksi erilaisten osallistavien toimintatapojen, kuten tapaamisten ja tapahtumien kautta. Ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kehitys luo perustan Espoon varhaiskasvatuksen toimintakulttuurille ja sen kehittämislle. Muita toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtia on vastata perheiden muuttuviin tarpeisiin, lasten hyvinvointi ja lapsuuden arviointi sekä turvallinen ja yhteisöllisyyttä arvostava ilmapiiri. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 23.)

3.3 Vuorohoito

Vuorohoidolla tarkoitetaan varhaiskasvatuspalvelua, jota tarjotaan:

- a. arki-aamuisin ennen klo 06.00
- b. arki-iltaisin klo 18 jälkeen
- c. öisin
- d. lauantaisin tai sunnuntaisin
- e. arkipyhinä (Malinen, Dahlblom & Teppo 2016, 13.)

Varhaiskasvatuslaissa tai muissa säädöksissä ei ole erikseen vuorohoitoa tai ympärivuorokautishoitoa koskevia pykäläitä (Heinonen ym. 2016, 48). Varhaiskasvatuslain mukaan kuntien tulisi kuitenkin järjestää varhaiskasvatuksen palvelut siten, että hoitoa ja kasvatusta tarjotaan sille sopivassa hoitopaikassa tarpeen mukaan riippumatta vuorokauden ajasta (L 36/1973, 2 §). Kunta voi tarjota vuorohoitoa niin kunnan omana tai yksityisenä palveluna päiväkodissa, hoitajien omissa kodeissa sekä ryhmämuotoisesti järjestettynä. Vuoropäiväkotien lisäksi päiväkodeissa voi olla laajennettu aukioloaika. Tällöin päiväkotit tarjoaa asiakkaiden tarpeiden mukaisesti hoitoa arki-aamuisin ennen kello kuutta tai arki-iltaisin kello kuuden jälkeen. Varhaiskasvatuksen vuorohoitopalvelut mahdollistavat huoltajien työnteon vuorotöissä. (Malinen ym. 2016, 13-14.)

Vuorohoidon lähtökohtana on lapsen lakisääteinen oikeus saada varhaiskasvatusta, joka on suunnitelmallista ja perustuu yksilöllisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Varhaiskasvatuksen tulee aina vastata lapsen tarpeisiin ja olla hänen etunsa mukaista riippumatta aukioloajasta tai palvelumuodosta. Vuorohoidon tulee vastata laadultaan ja sisällöltään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. (Malinen ym. 2016, 13.)

Vuorohoidon tarve on lisääntynyt yhteiskuntamme muuttuessa yhä moninaisemmaksi työaikojen ja -paikkojen suhteen. Esimerkiksi vuoden 2016 alussa kauppojen aukioloajat vapautuivat ja tästä johtuen useiden työntekijöiden työajat sisälsivät aiempaa enemmän työvuoroja iltai-
sin, öisin ja viikonloppuisin. (Malinen ym. 2016, 14.) Suomessa oli vuonna 2016 vuorohoidossa 15 000 lasta, joka on seitsemän prosenttia kuntien järjestämässä varhaiskasvatuspalveluissa olevista lapsista. Ympäri vuorokautisessa hoidossa viikonloppuisin ja/tai öisin oli 43,5 prosenttia kaikista vuorohoidossa olleista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

3.3.1 Vuorohoidon erityispiirteitä

Vuorohoito poikkeaa tavallisesta päiväaikaan toteutusta varhaiskasvatuksesta johtuen muun muassa vuorohoidon piirissä olevien perheiden työ- ja hoitoaikojen vaihtelevuudesta. Tämä tuo vuorohoidossa tehtävään työhön erityispiirteitä tavanomaiseen päivähoitoon verrattaessa. Vuorohoidossa olevien perheiden elämäntilanteet ovat usein muuttuvia ja erilaisia. Lisäksi huoltajat ja tietyt kasvattajat voivat kohdata toisiaan harvoin johtuen kummankin osapuolen vuorotyöskentelystä. Tapaamiset myös sijoittuvat eri vuorokauden aikoihin. Toisaalta huoltajien hakuajkojen vaihtelevuuden on nähty antavan enemmän aikaa kohtaamiselle ja huoltajiin tutustumiselle. (Malinen, Peltoperä, Rönkä & Turja 2016, 129.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulun vuosina 2011-2014 toteuttamassa Perheet 24/7 - tutkimuksessa kävi ilmi, että huoltajat tekevät yhteistyötä useiden eri kasvattajien kanssa eikä aina ole mahdollista jakaa eri perheiden asioiden hoitamista eri kasvattajien välille (Malinen ym. 2016, 130-131). Lasten aloittaessa hoidon vuorohoidossa työvuorot pyritään kuitenkin suunnittelemaan niin, että tietty kasvattaja on lapsen kanssa samaan aikaan vuorossa (Peltoperä & Hintikka 2016, 156).

Vuorohoidossa olevien perheiden huoltamis- ja asumisjärjestelyt ovat moninaisia. Vuorohoidosta myönnetään paikka lapselle, jolla työskentelee vuorotyössä joko kumpikin huoltaja tai yksinhuoltajavanhempi. Tästä johtuen yksinhuoltajaperheiden määrä on suurempi vuorohoidossa kuin päiväaikaan tapahtuvassa varhaiskasvatuksessa. Myös vuoroviikoin kahdessa eri kodissa asuvia lapsia on useammin vuorohoidossa. Vuorohoidossa työskentelevät tarvitsevat osaamista kohdata erilaiset perheet ja heidän elämäntilanteensa sekä tukea perheitä heidän tarpeidensa mukaan. (Malinen ym. 2016, 130-131.)

Lapset voivat olla vuorohoidossa pitkiä yhtämittaisia hoitajaksoja. Jyväskylän ammattikorkeakoulun OHOI - Osaamista vuorohoitoon -hankkeessa (2015-2016) kasvattajat toivat esille huoltaan pitkien hoitajaksojen vaikutuksesta lasten hyvinvoinnille. (Malinen ym. 2016, 134.) Vuorohoidossa lasten hyvinvoinnin tukemisen kannalta on tärkeää rakentaa turvallinen, rauhallinen ja kiireetön ilmapiiri. Yhteisten pelisääntöjen sopiminen kasvattajien kesken, auttaa las-

ta toiminnan ennustettavuuden kannalta. Tutut toimintatavat rauhoittavat lasta ja hänen ympäristöään. (Peltoperä & Hintikka 2016, 157-158.)

Perheet 24/7 -tutkimuksessa ja OHOI -hankkeessa vuorohoidon haasteiksi nousivat pedagogisesta näkökulmasta toiminnan monipuolinen toteuttaminen, lasten tasa-arvo koulutuksellisesti sekä kasvun ja oppimisen tuen huomioiminen. Haasteet korostuivat erityisesti niiden lasten kohdalla, joiden hoitoajat painottuivat iltoihin ja viikonloppuihin. Esimerkiksi toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen on vaikeaa, kun kasvattajat eivät välttämättä kohtaa toisiaan useaan päivään. Vuorohoidossa pedagogisen toiminnan suunnittelussa tarvitaan erityisen paljon joustavuutta ja luovuutta. Esimerkiksi arjessa vastaan tulevia tilanteita pyritään hyödyntämään pedagogisesti. (Peltoperä & Hintikka 2016, 149-150, 162.) Peltoperän ja Hintikan (2016, 158) mukaan myös lastenhoitajilta vaaditaan vuorohoidossa pedagogista osaamista johon tuen tavanomaista varhaiskasvatusta itsenäisemmästä työskentelystä ilta-, yö- ja viikonloppuvuoroissa.

3.3.2 Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen vuorohoidossa

Kuten aiemmin mainittua, ei Varhaiskasvatuslaissa ole erikseen säädeltyä pykälää koskien vuoroaika- tai ympärivuorokautista hoitoa (Heinonen ym. 2016, 48). Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan tulisi järjestää lapselle varhaiskasvatusta hänen tarpeidensa mukaisesti vuorokaudenajasta riippumatta sekä hänen hoidolleen ja kasvatukselleen sopivan hoitopaikan (L 36/1973, 2 §). Lapsen tuen tarve tulee ottaa siis huomioon ja tarvittava tuki järjestää myös vuorohoidossa vastaavasti kuin päiväaikaan toimivissa varhaiskasvatuspalveluissa. Varhaiskasvatuslaki myös vaatii kuntaa järjestämään lasten tarpeita vastaavasti erityislastentarhanopettajanpalveluita sekä ottamaan huomioon tuen tarpeet henkilöstömäärässä ja henkilöstörakenteessa (L 36/1973, 4a §, 5 §.)

OHOI -hankkeessa ja Perheet 24/7 -tutkimusaineistossa yhtenä varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen haasteina nähtiin vuorohoidossa kasvun ja oppimisen tuen tarpeen huomioiminen erityisesti lapsilla, jotka ovat paljon hoidossa ilta- ja viikonloppu-aikaan. Varhaiskasvatuksessa toiminnan pedagoginen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi ovat lastentarhanopettajan vastuulla. Pedagogista suunnittelua tulee kuitenkin tehdä tiimeissä, mikä on vuorohoidossa haastavaa aikataulullisesti lastentarhanopettajien työskennellessä pääsääntöisesti päivävuoroissa arkisin ja lastenhoitajien ilta-, yö- ja viikonloppuvuoroissa. Vuorohoidossa olevan lapsen tarvitseman tuen toteutumisen kannalta lastenhoitajien olisi kuitenkin tärkeää saada tietoa pedagogista asiantuntijuutta omaavalta lastentarhanopettajalta sekä erityislastentarhanopettajalta tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimisesta. (Peltoperä & Hintikka 2016, 149-153.) Brucen, Grenierin ja Meggitin (2010, 476) mukaan lapsen riittävän tuen saannin kannalta olisi tärkeää, että lapsen arviointia tehtäisiin samankaltaisesti niin varhaiskasvatuksen kasvattajien kuin lapsen kanssa työskentelevien muiden ammattilaisten kesken.

4 Kasvun ja oppimisen tuki

Tässä luvussa käsitellään lapsen kasvun ja oppimisen tukea varhaiskasvatuksessa. Aluksi määritellään mitä kasvun ja oppimisen tuella tarkoitetaan ja mitä siitä sanotaan Opetushallituksen määräämissä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä varhaiskasvatus- ja lastensuojelulaeissa. Seuraavaksi käydään läpi kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista Espoon varhaiskasvatuksessa. Tämän jälkeen perehdytään tuen tarpeen tunnistamiseen eli siihen, miten tuen tarve yleensä havaitaan ja miten tuen tarpeen ilmettyä tulee toimia. Tuen tarpeen tunnistamisesta siirrytään tuen toteuttamiseen käytännössä. Tuen toteuttamiseen liittyen syvennytään esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen, huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön, moniammatillisuuteen sekä kasvattajien osaamiseen. Tämän jälkeen perehdytään inklusioon käsitteenä sekä käydään läpi mitä inklusio tarkoittaa varhaiskasvatuksessa henkilöstön näkökulmasta. Lopuksi esitellään lyhyesti laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa.

4.1 Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

Kasvun ja oppimisen tuki on käsitteenä haastava, sillä sille ei löydy virallista määritelmää. Perehdyttäessä asiaan lainsäädännön näkökulmasta, voidaan todeta sekä varhaiskasvatuslaissa että lastensuojelulaissa mainittavan lapsen kasvun ja oppimisen tuki. Varhaiskasvatuslaissa (L 36/1973, 2 a §) määritellään varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi lapsen tuen tarpeen tunnistaminen ja siihen vastaaminen tukea järjestämällä. Lastensuojelulaissa (L 417/2007, 3 a §) puolestaan määritellään muun muassa varhaiskasvatuksessa toteutettava tuki ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Ehkäisevän lastensuojelun tehtävänä on paitsi lasten kasvun ja kehityksen edistäminen myös huoltajien kasvatustyön tukeminen.

Varhaiskasvatustyötä ohjaavien Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 52) mukaan kasvun ja oppimisen tuki on osa tasokasta varhaiskasvatusta. Kasvun ja oppimisen tuki kuuluu varhaiskasvatukseen ja se on taattava kaikille sen tarpeessa oleville lapsille. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52.) Myös Alijoki ja Pihlaja (2017, 266) korostavat varhaiskasvatuksen laadukkaan peruspedagogiikan olevan jo sinällään osa kasvun ja oppimisen tukea. Huhtasen (2004, 13) mukaan kasvun ja oppimisen tuella viitataan niihin varhaiskasvatuksen toimiin, joilla pyritään vastaamaan tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin. Tukea tarvitsevan lapsen määrittelemisen ei ole aivan yksinkertaista, sillä tuen tarvetta aiheuttavat tekijät ovat moninaisia. Yleisesti voidaan todeta tukea tarvitsevalla lapsella olevan vaikeuksia fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen kehitykseen liittyen. Lapsen tarve tukeen välittyy päiväkodin päivittäisessä arjessa. (Huhtanen 2004, 13.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja oppimisen tuessa käytetään yleisesti kolmiportaisen tuen mallia. Tämä koostuu yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Yleinen tuki on jokai-

selle lapselle kuuluvaa tukea, jossa yhdistyvät pedagogisuus, kasvatuksellisuus ja hoidollisuus. Yleiseen tukeen kuuluvat kiinteästi kasvatusympäristön ja -toiminnan mukauttaminen lasten tarpeisiin perustuen. Mikäli yleinen tuki ei riitä lapselle vaan tämä tarvitsee jatkuvampaa rakenteellista tukea, on kyse tehostetusta tuesta. Tällöin lasta pyritään tukemaan muun muassa pienentämällä ryhmäkokoja tai hankkimalla avustaja. Erityisestä tuesta on puolestaan kyse, kun lapsi tarvitsee kokoaikaista ja vahvaa tukea kasvussaan ja oppimisessaan. Tällöin tuessa korostuu erityispedagogiikka ja monialaisuus. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa 2011, 25-26, 31-35.) Tuen toteuttamista käytännössä käsitellään tarkemmin luvussa 4.4 Tuen toteuttaminen.

4.2 Kasvun ja oppimisen tuki Espoon varhaiskasvatuksessa

Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on vuonna 2012 otettu käyttöön asiakirja ”Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa” - järjestämisen periaatteet. Asiakirjan tarkoituksena on toimia ohjenuorana tukea tarvitsevien lasten varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa 2012, 4.) Espoossa lasten tarvitsemaan tukeen vastataan muun muassa konsultoivien erityislastentarhanopettajien avulla. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja on asiantuntija erityispedagogiikassa. Olennainen osa hänen työtään on päiväkodin henkilöstön ja tukea tarvitsevien lasten vanhempien tukeminen. Konsultoivan erityislastentarhanopettajan työnkuvaan kuuluu päiväkodin henkilöstön konsultoiminen ja kouluttaminen. Hän tekee myös yhteistyötä varhaiskasvatuksen asiantuntijoiden kanssa. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja voi lisäksi olla mukana laatimassa lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa 2012, 24.)

Edellä mainitussa asiakirjassa on määritelty Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen kasvun ja oppimisen tuen olennaisimpia toimintaperiaatteita. Ensimmäinen näistä on lasten tuen tarpeiden ennaltaehkäisy perustuen hyvään yhteistyöhön huoltajien kanssa. Toinen periaate on tuen tarpeen tunnistamisen tehostaminen moniammatillisella yhteistyöllä. Kolmantena mainitaan tasapuolisten palveluiden toteutuminen asuinpaikasta riippumatta. Neljäs periaate on varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen vahvistaminen. Viidentenä tuodaan esille tukitoimenpiteiden kohdentumisen täsmentyminen. Kuudentena periaatteena on kustannustietoisuuden kehittyminen. Seitsemäntenä periaatteena nimetään esimerkiksi neuvolan ja lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön edistäminen. Viimeisinä periaatteina mainitaan tukitoimien luokittelun tarkentuminen sekä kasvun ja oppimisen tuen kehittäminen. (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa 2012, 38-40.) Espoossa kasvun ja oppimisen tukeen liittyvistä asioista päättää opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 43).

4.3 Tuen tarpeen tunnistaminen

Lapsen tuen tarve tulee yleensä esiin päiväkodin perustoimintojen yhteydessä, jolloin henkilöstö voi sen huomata. Päiväkodin henkilöstö onkin avainasemassa lapsen tuen tarpeen varhaisessa havaitsemisessa. (Heinämäki 2004a, 22; Heinämäki 2004b, 57.) Heinämäen (2004a, 22) mielestä olennaista on pohtia, milloin todella on kyse tuen tarpeesta ja milloin vain esimerkiksi pienestä kehityksen viivästyelmästä tai luonteenpiirteestä. Huhtasen (2004, 63) mukaan kasvattaja havaitsee usein lapsessa tai tämän käytöksessä piirteitä, jotka aiheuttavat huolta. Huolen herättyä kasvattajan ei tule tehdä hätiköityjä johtopäätöksiä vaan hankkia asiasta lisää varmuutta. Tämä tapahtuu havainnoimalla lasta erilaisissa tilanteissa ja tekemällä huomioita, jotka voi kirjoittaa ylös. Kasvattajan kannattaa myös keskustella asiasta muun henkilöstön kanssa. (Huhtanen 2004, 63.)

Alijoen ja Pihlajan (2017, 265) mukaan tuen tarvetta määriteltäessä ei pidä luottaa liikaa valmiisiin malleihin tai vanhoihin teorioihin. Jokainen lapsi tarpeineen on erilainen. (Alijoki & Pihlaja 2017, 265.) Lähtökohtaisesti lapsen tuen tarvetta arvioidaan kuitenkin suhteuttamalla tämän kehitystaso ikätasoon (Huhtanen 2004, 11). Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa on osattava ottaa huomioon myös tilanteen kokonaisvaltaisuus. Lapsi on osa toimintaympäristöään ja toimii sen kanssa vuorovaikutuksessa. Tukitoimien tulisi siis kohdistua yhtä lailla lapseen kuin hänen ympäristöönsäkin. (Heinämäki 2004a, 23.) Myös Alijoki ja Pihlaja (2017, 263) korostavat lapsen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Heidän mukaansa lapsi oppii ja kehittyy ollessaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Huhtasen (2004, 45) mukaan tuen tarpeen tunnistamisella ja aikaisella puuttumisella voidaan tähdätä kahteen asiaan. Ensinnäkin niillä pyritään ennaltaehkäisemään ongelmien syntymistä. Toiseksi niillä tähdätään tilanteen hankaloitumisen torjumiseen ja tilanteen korjaamiseen. (Huhtanen 2004, 45.) Myös Alila ja Heinämäki (2004, 17) korostavat varhaisen puuttumisen merkitystä enempien vaikeuksien synnyn ennaltaehkäisyssä. Huhtanen (2004, 48) huomauttaa mahdollisimman varhaisen ongelmiin puuttumisen saattavan koskettaa lapsen lisäksi myös tämän perhettä, sillä lapsen ongelmat voivat juontaa juurensa kotoa. Mahdollista on myös, että huoltajat ovat huomanneet lapsen tuen tarpeen ja helpottuvat, kun päiväkodin taholta tarjotaan apua ja tukea. (Huhtanen 2004, 48.) Kaiken kaikkiaan voidaan todeta varhaiskasvatuksen laadulla olevan merkitystä tuen tarpeen ehkäisemisessä ennalta. Tuen tarvetta voidaan osin ennaltaehkäistä esimerkiksi pitämällä ryhmäkoot sopivina ja tarjoamalla lapsille heidän kehitystasoaan vastaavia virikkeitä ja toimintaa. (Heinämäki 2004b, 56-57.)

4.4 Tuen toteuttaminen

Varhaiskasvatuslain (L36/1973, 7 a §) mukaan jokaiselle lapselle täytyy laatia oma varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhdessä lapsen huoltajien kanssa, lapsen toiveet

huomioon ottaen. Huoltajien kanssa sovitaan kaikista kasvun ja oppimisen tukeen liittyvistä yksityiskohdista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan kaikki tuen toteuttamiseksi tehdyt ratkaisut, tarvittavat palvelut sekä tavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta. Myös lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä kehittämisen tarpeet on mainittava. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10, 53, 55.) Myös Heinämäki (2004a, 24) korostaa tuen tarpeessa olevan lapsen huoltajien roolia tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yhteistyössä sovitaan lapsen kanssa käytettävistä menetelmistä ja työskentelyn tavoitteista. Lapsen tuen tarpeen määrittäminen ja tuen toteuttamisen suunnittelu tehdään yhdessä huoltajien ja moniammatillisen tiimin kanssa. (Heinämäki 2004a, 24.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tarkastetaan vähintään vuosittain ja lapselle järjestettyä tukea muokataan tarvittaessa arvioinnin perusteella (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 54-55).

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa yhdistetään perheen ja kasvattajan asiantuntijuus, jotta lasta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Päiväkodin henkilöstö voi auttaa lapsen huoltajia tunnistamaan tämän vahvuuksia ja hyödyntämään niitä. Huoltajat voivat puolestaan auttaa kasvattajia luomaan lapsesta kokonaiskuvan kertomalla tämän rooleista erilaisissa ympäristöissä ja olosuhteissa. Henkilöstö myös pohtii yhdessä huoltajien kanssa, kuinka tukea voitaisiin toteuttaa päiväkodin ohella myös lapsen muissa ympäristöissä. Jotta tällainen yhteistyö mahdollistuisi, täytyy henkilöstön antaa huoltajille riittävästi tietoa. Henkilöstön on myös kuunneltava huoltajia ja kunnioitettava heidän tekemiään päätöksiä ja ratkaisuja. (Saulio & Heinämäki 2004, 30-31; Heinämäki 2004a, 24.) Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on suuri merkitys etenkin, kun lapsi tarvitsee kasvun ja oppimisen tukea. Avoin ja luottamuksellinen suhde lapsen huoltajiin edesauttaa tuen toteuttamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33.)

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen vaatii useiden eri tahojen välistä yhteistyötä ja erilaisten palveluiden ja menetelmien käyttämistä (Huhtanen 2004, 48). Myös Heinämäki (2004b, 63) toteaa, ettei päiväkotiki pysty yksin toteuttamaan lapsen kasvun ja oppimisen tukea vaan tarvitaan monien tahojen ja palveluiden yhteensovittamista. Lapsen tarvitsemaa tukea suunniteltaessa on tärkeää tehdä yhteistyötä niin lapsen huoltajien, päiväkodin muun henkilöstön kuin muidenkin ammattilaisten välillä. (Heinämäki 2004b, 63.) Sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten neuvola, ovat tärkeitä yhteistyötahoja lapsen tarvitsemaa tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33). Huomioitavaa on myös, että tuen toteutumisesta vastaavat kaikki päiväkodin kasvattajat yhdessä eikä vain erityiskasvatukseen koulutusta saanut henkilö. Tuen toteuttaminen vaatii koko henkilöstöltä positiivista asennetta ja sitoutumista kaikenlaisten lasten kanssa työskentelyyn. (Alila & Heinämäki 2004, 17.) Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 52) painotetaan koko henkilöstön osallistumista tuen toteuttamiseen.

Paula Korkalainen (2009) on tutkinut varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia omasta asiantuntijuudestaan ja osaamisestaan lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyen. Tutkimukseen osallistuneet pitivät tärkeänä soveltavaa työtettä ja lapsia arvostavaa asennetta. He kokivat itseltään edellytettävän hyviä vuorovaikutustaitoja sekä herkkyyttä lasten tarpeiden tunnistamiseen. Vastaajien mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tulee olla myös tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä siinä esiintyvistä poikkeuksista, jotta hän osaa tunnistaa lapsen tuen tarpeen. Tutkimukseen osallistuneet toivat lisäksi ilmi lasten huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkityksen. He kokivat yhteistyön muuttuneen entistä tiiviimmäksi ja vuorovaikutteisemmaksi. Muutoinkin vastaajat pitivät eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tuen perustana. (Korkalainen 2009, 137, 150, 164, 168, 173.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen kasvun ja oppimisen tuki voidaan toteuttaa monilla eri keinoilla. Alila ja Heinämäki (2004, 16) korostavat tuen toteuttamista lapsen arjessa. Jotta kasvun ja oppimisen tuki voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan niin osaavaa henkilökuntaa kuin sopivia välineitäkin. (Alila & Heinämäki 2004, 16, 19.) Tärkeää on työtapojen ja ympäristön mukauttaminen lapsen tarpeisiin. Lapsen tueksi voidaan esimerkiksi hankkia erityiskasvattajan tai avustajan palveluita. Lisäksi voidaan käyttää erilaisia apuvälineitä ja menetelmiä muun muassa lapsen kommunikoinnin tukemiseen. Lasta voidaan tukea myös huolehtimalla sopivasta ryhmäkoosta ja henkilökunnan riittävästä mitoitukselta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 54.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti vuonna 2017 Manner-Suomen varhaiskasvatuksen henkilöstöön ja lapsen tuen toteuttamiseen liittyviä tekijöitä. Kyselyyn vastanneista varhaiskasvatuksen erityisasiantuntijoista valtaosa kertoi varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja erityislastentarhanopettajien määrän olevan riittävä. Heidän konsultointinsa oli kyselyn mukaan yleisin tukitoimenpide lasten kasvun ja oppimisen tukemisessa. Toiseksi yleisin tukimuoto oli ryhmäkohtainen avustaja. Muita tukitoimenpiteitä olivat muun muassa henkilökohtainen avustaja sekä pienemmät ryhmäkoot. Kyselyyn vastanneiden mukaan lapselle sovitut tukitoimenpiteet pystyttiin toteuttamaan pääosin hyvin. Syiksi tuen toteutumattomuudelle mainittiin useimmin henkilökunnan vähäisyys tai vaihtuvuus sekä toimintakäytänteiden puutteellisuus. Lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyviksi kehittämistarpeiksi mainittiin muun muassa henkilöstön parempi koulutus, lainsäädännön selkiyttäminen sekä tukemisen menetelmien kehittäminen. (Eskelinen & Hjelt 2017, 9, 59-61, 76.)

Yleisesti ottaen lapsen tarpeisiin pyritään vastaamaan muokkaamalla kasvatustoimintaa ja -ympäristöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52). Varhaiskasvatuksen ympäristön muodostavat fyysiset tilat sekä psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. Päiväkodin tilojen tulisi olla lapsiystävälliset ja innostavat. Tähän voidaan pyrkiä esimerkiksi esteitä eliminoimalla ja visuaalisuutta lisäämällä. Psyykkisestä näkökulmasta kasvatusympäristön tulee olla turvallinen ja

myönteisyyttä korostava. Kasvatusympäristön ohella myös kasvatustoiminnan mukauttaminen on olennaista. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tulisi pyrkiä lapsilähtöisyyteen eli ottaa huomioon lasten tarpeet ja toiveet. Toiminta suhteutetaan lasten tasoon niin, ettei se ole liian haastavaa vaan tarjoaa heille mahdollisuuden näyttää osaamistaan. Toiminnan tulee olla sellaista, jossa lapsi pääsee kokemaan osallisuuden tunteita ja harjoittamaan vuorovaikutustaitojaan. Päiväkodin henkilöstön tehtävänä kasvatustoiminnassa on olla lasten tukena samalla heidän itsenäisyyttään vahvistaen. Itsenäisyyden ohella kasvatustoiminnassa pyritään vahvistamaan lasten itsetuntoa. Tämä toteutuu osoittamalla lapselle arvostusta ja tarjoamalla tälle onnistumisen kokemuksia. Lapselle on tärkeää saada kokea olevansa pidetty ja arvostettu. (Saulio & Heinämäki 2004, 33-36.)

Myös varhaiskasvatus itsessään sisältää monia elementtejä, joita voidaan hyödyntää kasvun ja oppimisen tuessa. Yksi näistä on struktuuri, jolla tarkoitetaan toiminnan selkeää ja toistuvaa rakennetta. Kun päivän rakenne toistuu samanlaisena, voi lapsi ennakoida tapahtumia ja valmistaa itseään niihin henkisesti. Toinen elementti on hyvä vuorovaikutus. Lapsen ja kasvattajan välinen hyvä suhde toimii perustana kaikelle toiminnalle. Kolmantena elementtinä on lapsen oman toiminnan ohjaus. Lasta ohjataan ja tuetaan esimerkiksi ratkaisuiden teossa ja keskittymisen pitämisessä yllä. Ryhmätoiminta on neljäs kasvun ja oppimisen tuessa hyödynnettävä elementti. Ryhmätoiminnassa lapsi pääsee toimimaan vertaistensa kanssa ja harjoittamaan monia tärkeitä taitoja. Viides ja viimeinen elementti on kehityksen osa-alueiden tukeminen. Lapsen kasvua ja oppimista tuettaessa on otettava huomioon tämän kehitysvaihe jokaisella osa-alueella. (Saulio & Heinämäki 2004, 37-38.)

Lapsen tukea järjestettäessä otetaan huomioon tämän vahvuudet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52). Heinämäki (2004a, 26) kehottaa lapsen puutteista puhumisen sijaan tarkastelemaan tuen tarvetta toiminnan mahdollistamisen näkökulmasta. Päiväkodin kasvatustajien tulisi Heinämäen mukaan keskittyä toimintoihin ja menetelmiin, joiden avulla mahdollistetaan esimerkiksi lapsen kommunikointi tai sosiaalinen kanssakäyminen. (Heinämäki 2004a, 26.) Myös Saulio ja Heinämäki (2004, 31-33) kehottavat keskittymään lapsen kehitystä vahvistaviin tekijöihin, kuten tämän mielenkiinnonkohteisiin ja hyödyntämään niitä toiminnassa. Lisäksi lapsen kasvun ja oppimisen tukemisessa on hyvä hyödyntää tämän toiminnallisuutta ja kokeilunhalua. Päiväkodin henkilöstö voi tukea lasta toiminnallisilla menetelmillä niin arjen perustoiminnoissa kuin ohjatuissakin tuokioissa. (Saulio & Heinämäki 2004, 31-33.) Olennaista on järjestää tuki niin, ettei lapsi joudu ryhmän ulkopuolelle. Tuen toimenpiteet eivät myöskään saa rasittaa lasta liikaa. Kasvun ja oppimisen tuki pyritäänkin järjestämään lapsen omassa ryhmässä, päivittäisten toimintojen ohessa. (Heinämäki 2004b, 64.)

4.5 Inkluisio

Inkluisioon käsite esiteltiin alun perin maailmalle vuonna 1994 Unescon (1994) Salamancan julistuksessa. Julistuksen tarkoituksena oli tuoda esiin ja edistää tukea tarvitsevien lasten oikeutta osallistua yleisopetukseen erityisopetuksen sijasta. (Hakala & Leino 2015, 9; UNESCO 1994, 8.) Käsitteenä inkluisio on monitahoinen eikä sille ole olemassa virallista määritelmää. Näin ollen sen käyttö vaihtelee suuresti kontekstista riippuen. Suomessa yleisesti käytettyjä termejä ovat inkluisio, inklusiivinen kasvatus sekä inklusiivinen koulu. Vertailun vuoksi mainittakoon inkluisioon usein sekoitettavalla integraation käsitteellä viitattavan jonkun ulkopuolella olevan mukaan ottamiseen tai sisällyttämiseen, kun taas inklusiiossa kaikki ovat jo lähtökohtaisesti mukana ryhmässä. (Moberg & Savolainen 2015, 85-86, 88.) Inklusiota pidetäänkin integraation luonnollisena jatkumona (Naukkari, Saloviita & Murto 2001, 1999).

Inkluisio perustuu pohjimmiltaan tasa-arvoon, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sekä demokratiaan (Moberg & Savolainen 2015, 84). Myös osallistumisen ja osallisuuden käsitteet ovat olennaisessa osassa inklusiosta puhuttaessa (Väyrynen 2001, 20). Väyrynen (2001, 15) kuvaakin inklusiota syrjintää vastustavaksi toimintamalliksi. Moberg ja Savolainen (2015, 86) viittaavat puolestaan Dysonin (1999) analyysiin inklusiosta käsitteenä. Dysonin (1999) mukaan inkluisioon liittyvät olennaisesti eettisyyden ja oikeudenmukaisuuden korostaminen sekä tehokkuus. Ensin mainituilla tarkoitetaan syrjimättömyyttä ja erilaisuuden näkemistä rikkauteena. Tehokkuudella viitataan puolestaan inkluisioon taloudellisiin hyötyihin eli parempien tulosten saavuttamiseen edullisemmilla kustannuksilla. (Moberg & Savolainen 2015, 86.) Myös Lakkala (2009, 211) korostaa inklusiivisen kasvatuksen olevan perusteltua niin taloudellisesta kuin humanisestakin näkökulmasta (Lakkala 2009, 211).

4.5.1 Inkluisio varhaiskasvatuksessa

Inklusiivisella kasvatuksella ja opetuksella viitataan lähtökohtaisesti kaikille yhteiseen kasvatukseen ja opetukseen. Käytännössä inklusiivinen kasvatus ja opetus tarkoittavat yksilöllisen opetuksen järjestämistä tarvittavilla tukipalveluilla kaikille yhteisessä, tavallisessa koulussa tai päiväkodissa. (Moberg & Savolainen 2015, 84-85.) Inklusiiviseen kasvatukseen liittyen voidaan todeta olevan olennaista, että päiväkotia muutuu lasten tarpeita vastaavaksi. Lapsen ei siis tarvitse muuttua tai olla jollain tapaa sopiva päiväkotiin. (Viitala 2004, 133.) Inklusiivista kasvatusta ja opetusta tukee vuonna 2006 hyväksytty YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Sopimus astui Suomessa voimaan vuonna 2016. Sopimuksessa muun muassa kielletään vammaisiin kohdistuva syrjintä ja korostetaan vammaisten lasten oikeutta riittäviin tukitoimiin. (Suomen YK-liitto 2015, 1, 25-27.)

Naukkari ja Ladonlahti (2001) kuvaavat inklusiivista koulua luonnehtivia periaatteita, joita voidaan soveltaa myös inklusiiviseen varhaiskasvatukseen. Ensimmäinen näistä on lähipäiväko-

tipaikan periaatteen noudattaminen, joka tarkoittaa lapsen sijoittuvan päiväkotiin, johon hänet sijoitettaisiin, vaikkei hänellä olisikaan tarvetta tuelle. Toinen periaate on pienryhmätöinnin ja muun ryhmässä tapahtuvan toiminnan hyödyntäminen lapsen oppimisessa. Kolmantena periaatteena pidetään päiväkodin henkilöstön tiivistä yhdessä toimimista. Neljäs ja viimeinen periaate on yhdessä oppimisen hyödyntäminen toimintatavoissa. (Naukkarinen & Landonlahti 2001, 101-103, 108-111.)

Viitala (2004, 135-137) viittaa Guralnickin (2001) teemoitteluun inklusiiviseen kasvatukseen liittyen. Ensimmäinen teemoista on pääsy inklusiiviseen kasvatukseen. Tämä edellyttää tietenkin inklusiivisen kasvatuksen olemassa oloa, mutta myös ajattelutavan muutosta liittyen tuen tarpeessa oleviin lapsiin. Inklusiivisessa kasvatuksessa olennaista on kasvatuksen laadukkuus, jonka tulee olla yhtä hyvä kuin erityisryhmässäkin. Toinen teema on inklusiivisen kasvatuksen toteutumisen edellytykset. Näitä edellytyksiä ovat sitoutuminen, asenteet, resurssit, muut palvelut sekä opetussuunnitelmat ja henkilökohtaiset suunnitelmat. Huoltajien ja päiväkodin henkilöstön sitoutuminen inklusioon ja sen periaatteisiin on oleellista. Tärkeää on myös kasvattajien ja hallinnollisen tason positiivinen asenne inklusiivista kasvatusta kohtaan. Jälkimmäisen asenteesta kertovat inklusiiviseen kasvatukseen ja sen vaatimiin toimiin, kuten kasvattajien koulutukseen, sijoitettavat resurssit. Inklusiivisen kasvatuksen toteutumisen edellytyksiin kuuluvilla muilla palveluilla viitataan esimerkiksi terapiaan, joka on pyrittävä järjestämään ryhmässä, jotta sitä tarvitseva lapsi välttyy ulkopuolisuuden tunteelta. Edellytyksistä viimeisellä, opetussuunnitelmilla ja henkilökohtaisilla suunnitelmilla, viitataan puolestaan yhteisen opetussuunnitelman laatimisen tärkeyteen ja sen yhteensopivuuteen henkilökohtaisten suunnitelmien kanssa. (Viitala 2004, 135-137.)

Guralnickin (2001) teemoista kolmas on lapsen kehitykseen ja sosiaaliseen kasvuun liittyvien tavoitteiden saavuttaminen. Lasten kasvun ja kehityksen tulisi edetä samaa tahtia niin inklusiivisessa kasvatuksessa kuin erityisryhmässäkin. Neljäs ja viimeinen teema on sosiaalinen integraatio, joka liittyy tukea tarvitsevien lasten ja toisten lasten väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen. Inklusiivisessa kasvatuksessa tavoitellaan lasten välille syntyviä merkityksellisiä vertaissuhteita. (Viitala 2004, 138-139.) Inklusioon liittykin oleellisesti osallisuuden käsite, jolla viitataan ihmisen oikeuteen ottaa osaa lähiympäristönsä ja -yhteisönsä toimintaan. Inklusio mahdollistaa lasten kehittymisen ja leikkimisen heidän lähiympäristössään olevien lasten kanssa. (Lakkala 2009, 215.)

Pynninen, Väyrynen ja Norvapalo (n.d., 3) kutsuvat inklusiivista kasvatusta prosessiksi, jota voidaan käyttää oppimisen vahvistamisessa ja esteiden eliminoinnissa. Inklusiivinen kasvatusta vaatii kuitenkin toimiakseen inklusioon arvoihin ja periaatteisiin sitoutumista ja jatkuvaa toiminnan kehittämistä. (Pynninen ym. n.d., 3.) Inklusiivisessa kasvatuksessa ja opetuksessa on kyse siitä, millä keinoin kaikki lapset voitaisiin tuoda yhteen ja tukea heidän osallisuuttaan ja

oppimistaan parhaalla mahdollisella tavalla. Inklusiiossa tähdätään opetuksen ja kasvatuksen muokkaamiseen joustavaksi ja kaikki lapset huomioivaksi (Väyrynen 2001, 16, 18). Inklusion periaatteita noudattamalla pystytään luomaan osallistavia käytänteitä, jotka tukevat yksilöllisesti lasten kasvua ja oppimista ja joiden avulla erilaisuus voidaan nähdä rikkautena (Pynninen ym. n.d., 5).

4.5.2 Inklusio varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta

Päiväkodin henkilöstön näkökulmasta inklusio tarkoittaa muun muassa erilaisuuden kohtaamista ja hyväksymistä sekä tuen tarpeen tunnistamista ja huomioon ottamista toimintatavoissa (Murto 2001, 39). Lakkalan (2008, 102-104) tutkimuksessa inklusiivisen kasvatuksen ja opetuksen toimintaedellytyksiksi mainitaan opetustilojen muokattavuus, ryhmäkokojen sopivuus sekä kasvattajien suunnittelu- ja yhteistyöajan lisääminen. Lakkala (2009, 212-213) mainitseekin yhteistoiminnallisuuden olevan olennainen osa inklusiivisuutta. Moniammatillinen tiimityö kuuluu inklusiiviseen kasvatukseen kiinteästi eikä yksikään kasvattaja pysty toteuttamaan inklusiivista kasvatusta ilman muiden tukea. (Lakkala 2009, 212-213.) Myös Pynninen ym. (n.d., 5) mukaan inklusiivinen kasvatusta vaatii toteutuakseen ja toimiakseen yhteistyötä useiden tahojen välillä.

Pynninen ym. (n.d., 14) ovat tutkineet inklusiivisuuden toteuttamista varhaiskasvatuksessa Rovaniemellä. Siellä varhaiskasvatusta on lähdetty kehittämään tukea tarvitsevien lasten näkökulmasta. Kokeilussa on ollut erilaisia toiminnallisia menetelmiä, kuten pienryhmätöitä. Lisäksi huomiota on kiinnitetty päiväkotien tarjoamiin kasvuympäristöihin ja niiden kehittämiseen entistä toimivammiksi. Rovaniemellä inklusion toteutumisen edellytyksinä on pidetty muun muassa myönteistä ilmapiiriä, huolella tehtyjä toimintasuunnitelmia sekä yhteistyötä tekevää henkilöstöä. Tavoitteena on ollut kaikkien lasten tasavertainen mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan. (Pynninen ym. n.d., 14.)

Keskitalo (2017) on tutkinut pro gradussaan varhaiserityisopettajien näkemyksiä inklusiosta varhaiskasvatuksessa. Tutkimusta varten haastatellut varhaiserityisopettajat korostivat etenkin lähipäiväkodin merkitystä inklusion periaatteiden toteutumiseen liittyen. Tärkeäksi koettiin inklusiivisia periaatteita noudattavan lapsiryhmän tarjoamat mahdollisuudet moninaisiin ystävyys-suhteisiin ja yhdessä oppimiseen. Varhaiserityisopettajat kokivat tärkeäksi myös lapsen tarvitseman tuen järjestämisen lapsen oman päiväkodin yhteydessä. Lapsen tarvitseman tuen suunnitteluun ja järjestämiseen liittyen varhaiserityisopettajat painottivat muun henkilökunnan kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Lisäksi haastattelussa nousivat esiin jo aiemmin mainitut (ks. Viitala 2004) inklusion toteutumisen edellytykset eli kasvattajien positiivinen suhtautuminen ja sitoutuminen inklusion periaatteisiin. (Keskitalo 2017, 44-51.)

4.6 Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaus

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii varhaiskasvatuksessa pedagogista toimintaa vahvistaen. Työhön vaaditaan varhaiserityisopetuksen koulutus. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee samanaikaisesti useammassa yksikössä ja hänen työtehtävänsä ovat monipuolisia. Ensisijaisesti laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii päiväkodin henkilöstön pedagogisena tukena. Hän ohjaa kasvattajia ja opastaa heitä pedagogisten menetelmien käyttöön. Lisäksi laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelee ja toteuttaa yhteistyössä päiväkodin johtajan kanssa koulutuksia ja muita tilaisuuksia henkilöstölle. Tarvittaessa hän myös osallistuu lapsia koskeviin palavereihin ja keskusteluihin, kuten lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin. Henkilöstön tukemisen ja ohjaamisen ohella laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii myös lasten kanssa pienryhmissä. (Nygård 2017.)

5 Tutkimuksen toteuttaminen

Tässä luvussa käymme vaihe vaiheelta läpi tutkimuksemme toteuttamista. Aluksi kuvailemme tutkimusprosessin etenemisestä aina aiheen valinnasta valmiiseen opinnäytetyöhön saakka. Tämän jälkeen syvennymme käyttämiimme menetelmiin teorian näkökulmasta sekä kerromme miksi ja millä tavoin niitä hyödynsimme.

5.1 Tutkimusprosessin eteneminen

Opinnäytetyöprosessimme lähti liikkeelle elokuussa 2017 aiheen ideoinnilla. Olimme päätyneet tekemään opinnäytetyön yhdessä, sillä meitä molempia kiinnosti tukea tarvitseviin lapsiin liittyvä aihe ja olimme opinnoissamme samassa vaiheessa. Koska emme itse keksineet sopivaa aihetta, otimme yhteyttä erilaisiin yhdistyksiin sekä Espoon kaupungin suomenkieliseen varhaiskasvatukseen. Saimme lukuisia aihe-ehdotuksia, mutta päädyimme lopulta sopimaan tapaamisen Espoon kaupungin suomenkielisen varhaiskasvatuksen asiantuntijan kanssa syyskuun puolivälissä. Tapaamisessa kävi ilmi, että Espoossa oli juuri käynnistynyt laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi. Kun kuulumme pilotin taustoista ja tavoitteista, mielenkiintomme heräsi. Varhaiskasvatuksen asiantuntija ilmaisi toiveen tutkia pilotin onnistumista nimenomaan vuorohoitopäiväkodeissa. Hän korosti vuorohoidon olevan aivan oma maailmansa ja toi esiin, kuinka mielenkiintoista ja hyödyllistä olisi kuulla, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuva soveltuu sinne. Olimme asiasta samaa mieltä ja muutaman päivän pohdinnan jälkeen päätimme tarttua aiheeseen.

Seuraavien viikkojen aikana perehdyimme aiheeseemme tarkemmin ja aloimme työstää aiheanalyysiä. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksen laadullisena ja keräämään aineistoa vuorohoitoyksiköiden kasvattajilta. Pohdimme myös alustavasti muun muassa työmme tarkoitusta, tavoitteita ja teoreettista viitekehystä. Lisäksi olimme yhteydessä pilotissa mukana oleviin

vuorohoitopäiväkoteihin ja varmistimme heidän halukkuutensa osallistua opinnäytetyömme tutkimukseen. Päiväkotien johtajat suhtautuivat aiheeseemme positiivisesti ja lupasivat meille heidän kauttaan löytyvän haastateltavat kasvattajat. Lokakuun alkupuolella esittelimme aiheanalyysimme Laurea -ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen hankekokouksessa. Saimme opettajalta ja läsnäoleilta muilta oppilailta arvokasta palautetta ja kehittämisehdotuksia, joiden perusteella hioimme vielä suunnitelmiamme. Saatuamme aiheellemme hyväksynnän, haimme opinnäytetyöllemme tutkimuslupaa Espoon sivistystoimelta (Liite 1).

Loka- ja marraskuun aikana työstimme opinnäytetyösuunnitelmaamme. Keräsimme aiheeseemme liittyvää lähdemateriaalia niin painetussa kuin sähköisessäkin muodossa. Tämän jälkeen aloitimme teoreettisen viitekehyksen kirjoittamisen. Lisäksi määrittelimme tutkimusongelmamme ja -kysymyksemme sekä pohdimme alustavasti tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta. Joulukuun alussa esittelimme valmiin opinnäytetyösuunnitelmamme Laurea -ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen hankekokouksessa. Suunnitelmastamme saimme todella positiivista palautetta, mikä vahvisti käsitystämme aiheen merkityksellisyydestä. Saamamme palautteen perusteella täydensimme vielä hieman suunnitelmaamme ennen sen lähettämistä työelämäkumppanillemme. Joulukuun aikana osallistuimme myös Laurea -ammattikorkeakoulun tarjoamaan menetelmätyöpajaan, jossa pääsimme työstämään tutkimuksemme teemoja ja haastattelukysymyksiä ohjatusti. Saatuamme haastattelurungon (Liite 2) valmiiksi, olimme yhteydessä tutkimuspäiväkoteihin sopiaksemme haastatteluajat tammi-kuulle 2018.

Tammikuun puolivälissä kävimme kolmen päivän aikana tekemässä yhteensä seitsemän haastattelua. Päädyimme alkuperäisistä suunnitelmista poiketen haastattelemaan kuuden muun kasvattajan lisäksi myös laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa hänen näkemyksensä saamiseksi. Saavuimme paikalle hieman ennen sovittua ajankohtaa, jotta ehdimme valmistella huoneen ja testata nauhoittimien toimivuuden. Haastattelut etenivät laatimamme rungon mukaisesti yhdestä teemasta toiseen. Haastattelut kestivät keskimäärin vajaa puoli tuntia. Tässä ajassa ehdimme käydä läpi etukäteen laatimamme kysymykset sekä esittää tarkentavia kysymyksiä. Haastatteluiden jälkeen litteroimme aineiston ja pelkistimme sen. Helmi-kuun alussa aloitimme aineiston analysoinnin, jonka suoritimme käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Käsittelimme aineistoa teemojemme mukaisesti ja päädyimme lopulta yläluokkiin, joiden pohjalta kirjoitimme tuloksemme. Teimme tuloksista johtopäätöksiä aiempaan tutkimustietoon perustuen pitäen mielessä tutkimusongelmamme. Lisäksi pohdimme aiheitamme yleisemmällä tasolla ja esitimme kehittämisehdotuksia sekä jatkotutkimusaiheen. Käsittelimme myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä kävimme läpi tutkimuksen onnistumista.

5.2 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Sen tarkoituksena on lähtökohdaisesti kuvata todellista elämää. Todellisuus ymmärretään kvalitatiivisessa tutkimuksessa moninaisena, jossa tapahtumat kietoutuvat toisiinsa. (Hirsjärvi ym. 2013, 161.) Vilkan (2015, 118) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on tarkastella todellisuutta ihmisten kuvauksien kautta. Hirsjärvi ym. (2013, 161, 164) puolestaan kirjoittavat, että tutkimuksessa tietoa hankitaan ihmisiltä mahdollisimman luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Metodeina käytetään menetelmiä, jotka auttavat saamaan esille tutkittavien ääntä ja näkökulmia. Kvalitatiivisen tutkimuksessa pyrkimyksenä on uusien tosiasioiden löytäminen olemassa olevien totuuksien todentamisen sijaan. Tutkimuksen kohdetta pyritään kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym. 2013, 161, 164.) Meidän tutkimuksemme tarkoituksena oli nimenomaisesti selvittää ihmisten käsityksiä ja kokemuksia. Pyrimme tutkittavien ääntä esiin tuomalla saamaan kokonaisvaltaisen käsityksen aiheestamme.

Laadulliseen tutkimukseen liittyen aineiston riittävydestä ei ole olemassa virallisia määritelmiä. Usein puhutaan saturaatiosta, jolla viitataan asiointilaan, jossa tutkittavien vastaukset alkavat toistua samankaltaisina eikä uutta tietoa enää synny. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien valinnassa tulisikin määrän sijaan keskittyä laatuun. Olennaista on valita tutkimukseen henkilöitä, joilla on paljon tietoa ja kokemusta tutkimuksen aiheesta. Tällöin aiheesta saadaan paras mahdollinen käsitys. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-87.) Meidän tutkimuksemme tutkittavien määrään vaikutti jo lähtökohdaisesti aiheen raja. Koska tutkimuksemme keskittyi vain tietyissä varhaiskasvatusyksiköissä käynnissä olevaan pilottiin ja vielä tarkemmin vuorohoitoapäiväkoteihin, oli saatavilla olevien tutkittavien määrä luonnollisesti rajallinen. Koimme kuitenkin saaneemme riittävästi aineistoa tutkimuksemme valituilta henkilöiltä. Emme itse päässeet vaikuttamaan tutkittavien valintaan, vaan päiväkotien johtajat hoitivat asian puolestamme. Saimme lopulta kokoon seitsemän tutkittavan joukon, joka koostui lastenhoitajista, lastentarhanopettajista sekä laaja-alaisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajasta. Suurimmalla osalla tutkittavista oli vuosien kokemus vuorohoidossa työskentelystä, joten koimme saaneemme heiltä laadukkaan ja kattavan aineiston.

5.3 Teemahaastattelu

Toteutimme opinnäytetyömme tutkimuksen aineistonkeruun käyttämällä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelu etenee etukäteen laadittujen teemojen mukaisesti. Haastattelun teemat laaditaan teoriaan tutustumisen pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelussa tutkittavan tulkinnot ja hänen antamansa merkitykset asioille muodostuvat vuorovaikutuksessa. Yksityiskohtaisten kysymysten puuttuminen edistää tutkittavan äänen kuulemistä. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa aihealueet ovat samat jokaiselle haastateltavalle. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48.) Eskola ja Suoranta (2008, 86) korostavat haas-

tattelijan tehtävää huolehtia kaikkien teemojen läpi käymisestä jokaisen haastateltavan kanssa. Aiheiden läpikäymisen järjestys ja laajuus vaihtelevat puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kunkin haastattelun kohdalla. (Eskola & Suoranta 2008, 86.) Päädyimme käyttämään teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä, sillä pyrkimyksenämme oli kerätä tutkittavien näkemyksiä ja kokemuksia tietyistä teemoista, joiden koimme liittyvän olennaisesti tutkimusongelmaamme. Haastattelumme teemoiksi muodostuivat vuoroahoito, kasvun ja oppimisen tuki sekä laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tutkittavia kasvotusten haastatellamalla meillä oli mahdollisuus tarkentavien kysymysten esittämiseen sekä tutkittavien ymmärryksen varmistamiseen, jotka koimme tärkeiksi asioiksi aineiston laadun kannalta. Koska nauhoitimme haastattelut, pystyimme olemaan tutkittavien kanssa hyvin vuorovaikutuksessa ja haastattelutilanteet tuntuivat luonnollisilta.

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruussa tutkijan kannattaa käyttää avoimia kysymyksiä, jos tavoitteena on laajojen vastausten saaminen. Tällaisia ovat kysymykset, jotka alkavat esimerkiksi sanoilla: millainen tai miten. Lisäksi suositellaan esittämään tutkittaville taustakysymyksiä ennen varsinaiseen aiheeseen siirtymistä. (Vilkkä 2015, 128, 131.) Me aloitimme jokaisen haastattelun esittelemällä itsemme, kertomalla aiheestamme sekä käymällä läpi yksityisyydensuojaan liittyviä asioita. Lisäksi esitimme tutkittaville muutaman taustakysymyksen heidän ammattiinsa ja työkokemuksensa liittyen. Näin toimimalla pyrimme synnyttämään rennon ja luottamuksellisen ilmapiirin, joka edistäisi aitojen vastausten saamista. Vasta tämän jälkeen siirryimme varsinaiseen haastatteluun. Meidän etukäteen laitimamme kysymykset olivat kaikki avoimia kysymyksiä, joilla pyrimme saamaan tutkittavilta mahdollisimman kattavia vastauksia. Etenimme haastattelussa teemojemme mukaisesti yleisistä kysymyksistä kohti yksityiskohtaisempia kysymyksiä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan haastattelu poikkesi hieman muista haastatteluista, sillä esitimme hänelle vain osan kysymyksistä. Tämä johtui siitä, että olimme alun perin laatineet kysymykset muita kasvattajia varten eivätkä ne siten soveltuneet laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta kysyttäväiksi.

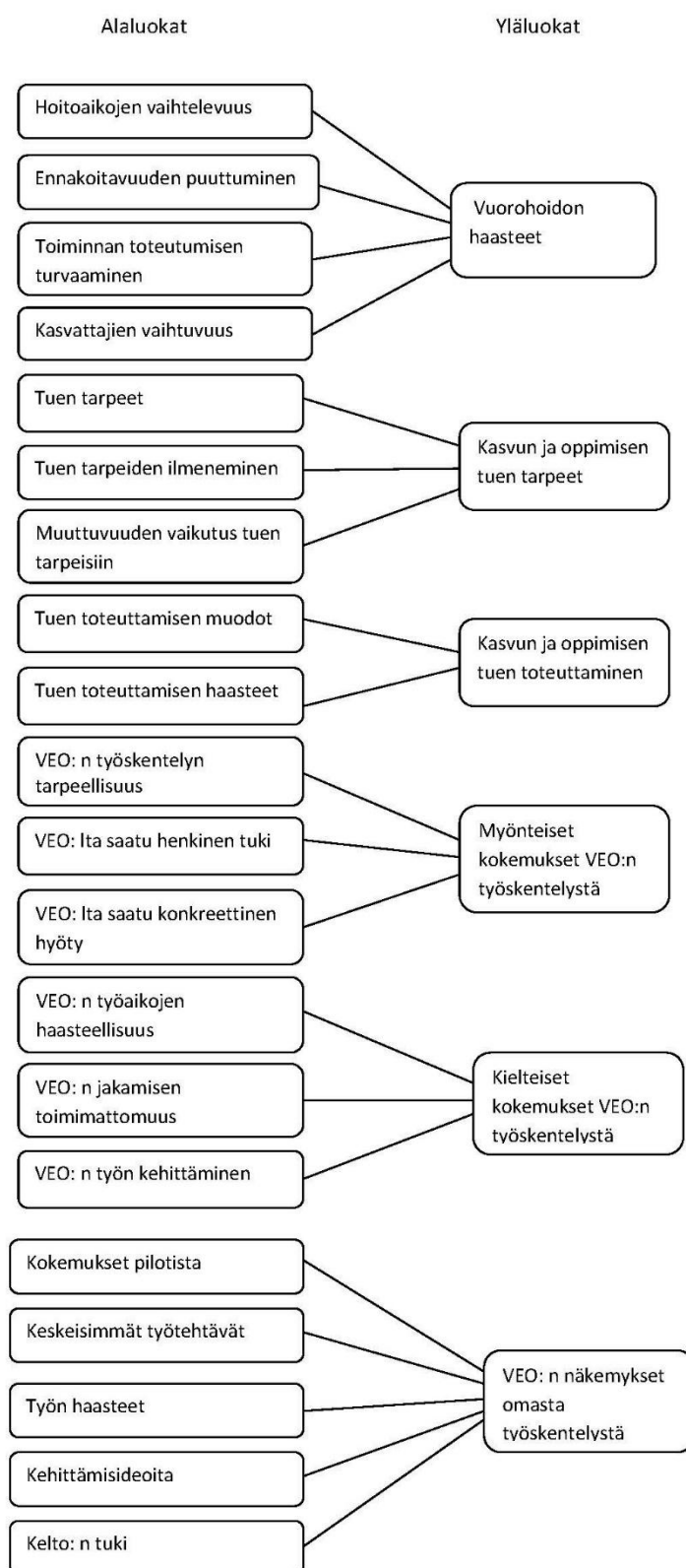
5.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jossa tutkittavaa ilmiötä pyritään kuvailemaan kerätyn aineiston avulla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on monivaiheinen prosessi. Se lähtee liikkeelle nauhoitettujen materiaalien kuuntelemisesta ja litteroinnista eli puhtaaksi kirjoittamisesta. Litterointia tehdessään tutkija tutustuu aineistoon ja tekee siitä jo alustavia huomioita. Aineiston litterointi onkin eräänlaista pohjustustyötä varsinaiselle analyysin tekemiselle. Litteroinnissa käytettävä tarkkuus määräytyy sen mukaan, millaisia tavoitteita tutkimukselle on asetettu. (Vilkkä 2015, 137.) Me kävimme nauhoittamamme materiaalin läpi heti seuraavien päivien aikana haastattelutilanteiden ollessa vielä tuoreena muistissa. Käytimme niin kutsuttua peruslitterointia, jossa aineisto kirjataan sanatarkasti puhekielellä, jättäen pois turhat toistot ja täytesanat.

Koimme tämän litteroinnin tason riittäväksi, sillä olimme kiinnostuneita nimenomaan haastattelujen asiasisällöstä. Näin ollen tutkittavien äänenpainoilla ja äännähdyksillä ei ollut merkitystä tutkimuksemme kannalta.

Litteroinnin jälkeen aineistoon perehdytään huolellisesti ja siitä aletaan etsiä tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Pelkistämistä ja koodausta käyttämällä aineistoa muokataan helpommin käsiteltävään muotoon. (Kananen 2008, 89.) Kun aineisto on saatu pelkistettyä, voidaan samaa tarkoittavia ilmauksia alkaa yhdistellä ja muodostaa niistä alaluokkia. Alaluokkia yhdistämällä saadaan puolestaan aikaan yläluokkia. Lopulta yläluokkia yhdistämällä muodostuu pääluokkia, joista syntyy lopullinen yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Tämän jälkeen aineistolähtöinen sisällönanalyysi jatkuu vielä tulosten vertailemisella teoriaan ja aiempaan tutkimustietoon. Tämän vertailun pohjalta voidaan esittää johtopäätöksiä tutkimuksessa saaduista tuloksista. (Vilka 2015, 170.)

Aineiston litteroinnin jälkeen kävimme syntyneitä tekstiä läpi etsien siitä tutkimusongelmamme kannalta keskeisiä asioita. Päädyimme ryhmittelemään aineiston kolmen teemamme mukaisesti, sillä ne nousivat aineistosta selkeästi esiin. Seuraavaksi ryhdyimme pelkistämään alkuperäisilmauksia, jotta saimme aineiston yksinkertaisempaan ja tiiviimpään muotoon. Pyrimme pelkistyksissä tuomaan esiin alkuperäisilmausten keskeisimmän sisällön. Kun olimme saaneet aineiston pelkistettyä, aloimme etsiä sen joukosta samankaltaisuuksia ja ryhmitellä pelkistettyjä ilmauksia alaluokiksi. Etenimme edelleen teemojemme mukaisesti ja muodostimme jokaisen teeman alle omia alaluokkia. Alaluokkien muodostumisen jälkeen kävimme läpi sekä alkuperäisilmauksia että pelkistyyksiä, jotta saimme luotua alaluokille mahdollisimman kuvaavat nimet. Lopuksi ryhmittelimme vielä alaluokkia niiden sisällön mukaan yläluokiksi, joille loimme jälleen nimet, jotka luonnehtivat mielestämme niiden sisältöä parhaiten. Emme kokeneet järkeväksi jatkaa analyysiä pääluokkien muodostamiseen saakka, sillä yläluokkien nimet kuvasivat aineistoa riittävän hyvin ja tarkoituksenamme oli käyttää niitä tulosten esittämisessä. Laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta keräämämme aineistosta teimme erillisen sisällönanalyysin, sillä olimme esittäneet hänelle vain osan haastattelukysymyksistä ja olimme erityisen kiinnostuneita hänen ja muiden kasvattajien tulosten vertailusta. Esimerkki tekemästämme aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä löytyy opinnäytetyön liitteistä (Liite 3).

Kuvio 1: Ala- ja yläluokat

6 Tutkimuksen tulokset

Tutkimusta varten haastateltiin siis yhteensä seitsemää kasvattajaa kahdesta vuorohoitoyksiköstä. Haastateltavien joukko koostui lastentarhanopettajista, lastenhoitajista sekä laaja-alaisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajasta.

Tässä luvussa käydään läpi teemahaastattelun ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla saatuja tuloksia. Tulosluvun alaotsikoina toimivat aineiston analyysissä syntyneet yläluokat. Tulokset etenevät opinnäytetyön tietoperustan tavoin lähtien liikkeelle vuorohoidosta, siirtymisen kasvun ja oppimisen tukeen ja päättyen lopulta laaja-alaiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Tuloksista eivät käy ilmi haastateltavien ammatit eivätkä päiväkotien nimet. Poikkeuksen muodostavat laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemykset, jotka esitetään omana alalukunaan.

6.1 Vuorohoidon haasteet

Haastattelun ensimmäisenä teemana oli vuorohoido. Kysyimme haastateltavilta vuorohoidon erityispiirteistä ja vuorohoidon asettamista haasteista varhaiskasvatuksen laadun toteuttamiselle. Tutkimustuloksista nousi vahvimmin esiin lasten hoitoaikojen vaihtelevuus, joka on seurausta huoltajien epäsäännöllisistä työajoista. Lapset saapuvat päiväkotiin eri aikoihin ja ryhmän kokoonpano vaihtelee jatkuvasti. Vuorohoidon päivärytmi poikkeaa huomattavasti perinteisestä päivähoitosta.

”oleellisin on että lapset ei oo paikalla kaikki samaan aikaan”

”vaihtelee, riippuu siitä, miten vanhemmat on töissä”

”meil tulee lapset ripotellen, ne voi tulla lounaalle, ne voi tulla nukkariin, ne voi tulla aamuviideltä”

”aina on huomio siinä, että se muuttuva tekijä on miten ne lapset on paikalla”

”varsinkin jos vertaa päivähoitoon niin meillä on niin erilainen päivärytmi”

Lisäksi yksi haastateltava mainitsi vuorohoidon erityispiirteeksi yö- ja viikonloppu-aikaan tapahtuvan hoidon. Hänessä herätti huolta viikonloppu- ja yöhoitossa olevien lasten jääminen arjesta syrjään.

”tietysti toi yöhoito, viikonloppuhoito siihen päälle niin siinä onkin erityispiirteitä”

”jotka on viikonloppuna täällä tai yöhoidossa niin nehan on tietysti arjesta usein pois”

Lasten vaihtelevien hoitoaikojen ohella vuorohoidon yhdeksi haasteeksi ilmeni kasvattajien vaihtuvuus. Kasvattajien vaihtelevien työvuorojen koettiin vaikuttavan varhaiskasvatuksen toiminnan toteuttamiseen ja sen laatuun. Vaihtelevat työvuorot vaikeuttivat myös tiedonkulkua.

”kyl samassa tiimissäkin voi vaihdella sen päivän aikana paljonkin työntekijät”

”meidänkin talossa lastentarhanopettajat on kuitenkin päivätyöntekijöitä niin totta kai se vaikuttaa siihen jos niin ku yksittäisten lasten kohdalta ajattelee sitä laadun toteutumista”

”välillä tosi haasteellista, et me saadaan kaikki tieto kaikille”

”kaikkien pitäis tietää ne asiat, jotka liittyy tiettyihin lapsiin, et osaa toimii niitten kanssa”

Haastateltavat toivat esiin poikkeavuudet lasten hoitoaikojen ja kasvattajien työvuorojen välillä. Lapset ja kasvattajat ovat paikalla eri aikoihin, jolloin tietty lapsi ja kasvattaja saattavat kohdata harvoin. Yksi haastateltava mainitsi vaihtelevien työvuorojen ja hoitoaikojen vaikeuttavan myös lapsen ja aikuisen välisen kiintymyssuhteen muodostamista.

”päivittäin on eri lapset ja voi olla ettei yhtä lasta nää viikkoon, koska menee omat työvuorot ja lapsen hoitovuorot niin ristiin”

”myös ehkä aikuisen ja lapsen semmonen kiintymyssuhde on paljon haastavampi”

Ennakoitavuuden puuttumisen koettiin vaikuttavan toiminnan suunnitteluun. Vuorohoidon arjen muuttuvuus edellyttää kasvattajalta jatkuvaa soveltamista. Henkilöstö saa tietää hoitoajat viikkoa aikaisemmin, jolloin he pääsevät suunnittelemaan tulevan viikon toimintaa. Haastateltavien mielestä suunnittelulle jää liian vähän aikaa. Toiminnan suunnittelua vaikeuttaa myös lasten vaihteleva läsnäolo.

”täällä joutuu soveltaa tosi paljon, asiat muuttuu koko ajan”

"viikkoa aikasemmin osaa suunnitella toimintaa sen mukaan miten lapset on"

"lapsien ja työntekijöiden liikkuvuus niin se kyl tuo haastetta toiminnan suunnitteluun ja jotenkin siihen, että miten saadaan varhaiskasvatuksesta semmonen ehjä kokonaisuus"

Tutkimustuloksista kävi ilmi, kuinka vuorohoidossa on haastavaa toteuttaa toimintaa tasapuolisesti kaikille lapsille. Lasten hoitoajat ovat vaihtelevia ja osa on paljon ilta- ja yöhoidossa. Tällöin haastateltavien mukaan täytyy erityisesti kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksen laadun toteutumiseen kaikkien lasten osalla.

"pitää ottaa huomioon se, että jokainen lapsi saisi kuitenkin sen toiminnan, vaikka hoitoaika onkin mikä on"

"jotta se laatu olisi sellaista, jotta ne lapset saa sen mitä ne tarvitsee ja mikä niille kuuluu ja mikä on heidän oikeus"

Haastatellut kertoivat pyrkivänsä toteuttamaan toimintaa lasten läsnäolon mukaan. Samankaltaista toimintaa voidaan toistaa useiden viikkojen ajan, jotta kaikki lapset pääsevät osallistumaan siihen. Lasten vaihtelevat hoitoajat vaikeuttavat myös säännöllisen ja kiinteän pienryhmätoiminnan toteuttamista.

"pitää olla aamu- ja iltapäivätoimintaa, et myös se iltapäivä pitää huomioida, koska meilläkin tulee iltapäivällä paljon lapsia"

"minä päivänä pystyy järjestää, että ne on paikalla ne kenelle tavallaan haluaa suunnata sitä"

"tehään monta viikkoa samaa asiaa, et kaikki saa osallistuu"

6.2 Kasvun ja oppimisen tuen tarpeet

Toisena teemana haastattelussa oli kasvun ja oppimisen tuki. Haastattelimme kasvattajia kysymällä heiltä vuorohoidossa esiintyvistä kasvun ja oppimisen tuen tarpeista, niiden ilmene- mistä sekä niihin johtavista syistä. Lisäksi kartoitimme tietoa kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisesta ja sen haasteista.

Haastateltavat kokivat vuorohoidossa esiintyvien kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden olevan melko samankaltaisia päiväaikaan tapahtuvan varhaiskasvatuksen kanssa. Osan kasvun ja op-

pimisen tuen tarpeisiin liittyvistä asioista koettiin kuitenkin korostuvan vuorohoidossa. Vastajat nostivat esille esimerkiksi lapsilla esiintyvän turvattomuuden tunteen. Sen yhtenä syytä nähtiin yksinhuoltajuus, jota esiintyy yhden vastaajan mielestä paljon vuorohoidon lasten perheissä.

”varmasti samoja mitä ihan päivätaoloissakin on motoriikassa tuen tarvetta kiellessä jne”

”turvattomuus ehkä korostuu ja näkyy”

Tutkimustuloksista nousivat myös esiin lapset, joilla on keskittymiseen liittyvää tuen tarvetta. Haastateltavien mukaan keskittymisvaikeuksia on melko paljon vuorohoidossa. Lasten keskittymisvaikeuksien sekä muiden tuen tarpeiden koettiin korostuvan vuorohoidossa sen vaihtelevuuden vuoksi.

”varsinkin jos on jotain keskittymisen tai muun haasteita niin ne ehkä korostuu vuorohoidossa, koska tää on niin muuttuvaa”

Haastateltavat toivat myös vastauksissaan ilmi, miten tuen tarpeet ilmenevät vuorohoidon arjessa. Moni haastateltava kertoi lasten hakevan paljon aikuisen huomiota ja läheisyyttä. Yhdessä vastauksessa nostettiin esille lasten yksilöllisen huomion tarve. Useat lapset kaipaavat hänen mukaansa jatkuvaa yhden aikuisen huomion kiinnittymistä itseensä. Myös kasvattajien rajojen johdonmukaisuutta testataan vuorohoidossa jatkuvasti.

”lapset tarvii syyliä ja aikuisen huomiota tosi paljon”

”sit tulee myös paljon sitä testaamista, et mites tän aikuisen kaa ollaankaan ja et onkohan tolla kaikki samat”

Haastateltavien näkökulmasta vuorohoidossa olevat lapset kokevat päivärytmistä tietämisen erittäin tärkeäksi. Lapset haluavat tietoa muun muassa vuorossa olevista kasvattajista, tulevista tapahtumista ja huoltajan hakuajasta. Lisäksi vaihtelevien hoitoaikojen koettiin vaikuttavan hoidossa olemiseen ja sinne saapumiseen.

”saattaa olla ylipäättään lapsella ku lapsella välillä vaikeeta ja haastavaa olla hoidossa ja tulla hoitoon ku tullaan niin eri aikoihin”

Moni haastateltava nosti esiin lasten levottomuuden yleisyyden vuorohoidossa. Lisäksi lasten koettiin olevan usein väsyneitä vuorohoidossa. Vireystason vaihtelun yhdeksi syyksi arveltiin

hoitoaikojen muuttuvuutta ja pitkiä päiviä. Keskittymisvaikeuksien kuvattiin taas ilmenevän rauhattomana käytöksenä.

”levottomuus on mejjän lapsilla semmonen tietysti kun niillä on epäsäännöllinen rytmi”

”joillain on hyvin sekavaa, on aamuviikkoja iltaviikkoja päiväviikkoja niin tietenkin silloin saattaa se lapsen vireystasokin vaihdella”

Useat toivat vastauksissaan ilmi vuorohoidossa olevien lasten elämänrytmin erilaisuutta. Haastateltavien mukaan osa vuorohoidossa olevista lapsista kaipaa selkeitä rutiineja ja säännönmukaisuutta elämässään, mutta siihen ei ole mahdollisuutta vaihtelevien hoitoaikojen ja vanhempien vuorotyön vuoksi. Lisäksi tutkimustuloksissa pohdittiin keskittymiseen ja tarkkaavaisuuteen liittyvien tuen tarpeiden yhteyttä jatkuvasti muuttuvaan arkeen. Vuorohoidon kasvattajien sekä omien huoltajien vaihtelevien työvuorojen koettiin olevan lapselle iso kokonaisuus käsitellä.

”kun se arki on koko ajan semmosessa muutoksessa, ei oo semmosta pysyvää rytmiä niin kyllähän se varmaan tuo erityisesti esiin niitä keskittymis- ja tarkkaavuushommia”

”eka oma arki menee siellä, et vanhemmat menee miten menee töissä ja sit täällä työntekijät menee miten menee, niin se on pienelle lapselle iso paletti”

6.3 Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen

Kysyimme haastateltavilta minkälaisia kasvun ja oppimisen tuen muotoja heillä on käytössään. Useassa vastauksessa nousi esiin päivärytmistä kiinni pitämisen ja sen läpi käymisen tärkeys yhdessä lasten kanssa. Tuen toteuttaminen edellyttää erään vastaajan mukaan kasvattajilta kykyä toimia johdonmukaisesti lasten kanssa. Lisäksi arjen tilanteissa pyritään ennakoimaan ja havainnoimaan.

”siitä katotaan ihan kuka aikuinen tulee lepo hetkelle, kuka pitää piiriä, kenet haetaan moneltakin, se on sellanen tosi tärkeä lapsille”

”et se myös vaatii henkilökunnalta tosi johdonmukasta, et on kaikki samat säännöt ja toimintamallit”

Haastateltavat kokivat tärkeäksi korostaa vuorohoidossa lasten perusturvallisuuden tunnetta. Siihen pyritään painottamalla rauhallisuutta erilaisissa arjen tilanteissa ja panostamalla hyvään ilmapiiriin.

”pyritään just siihen et ois rauha nois kaikis tilanteissa”

”yritetään kummiskin huomioida siinä arjessa, että lapsella ja ryhmällä on mukava olla”

Yksi vuorohoidossa käytetyistä kasvun ja oppimisen tuen keinoista on pienryhmätoiminta. Eräs haastateltava kertoi, että he pyrkivät muuttamaan koko ryhmän toimintatapoja havaitessaan tuen tarvetta ja sitä kautta auttamaan tukea tarvitsevia lapsia. Lisäksi vastausten mukaan vuorohoidossa käytetään paljon kuvia osana kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista. Kielellisen tuen tarpeessa olevien ja muiden lasten arjen sujuvuutta pyritään auttamaan antamalla yksinkertaisia sanallisia ohjeita. Muita usein mainittuja kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen menetelmiä olivat muun muassa suujumppa-, askeleittain- ja vuorovaikutusleikkituokiot.

”mahollisimman paljon pienryhmätyöskentelyä ja ryhmän jakamista”

”oleellisiin tällä hetkellä kuvat varmastikin ja se päivärytmin korostaminen”

”ei tarvii välttämättä olla sanallinen ohje et se kuva tukee myös sitä”

Kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen suurimmaksi haasteeksi nousi vahvimmin lasten hoitoaikojen vaihtelevuus. Tukea tarvitseville lapsille koettiin olevan vaikeaa suunnitella heille suunnattua toimintaa juuri hoitoaikojen erilaisuuden vuoksi. Useat haastateltavat nostivat esiin myös säännöllisen pienryhmätoiminnan toteuttamisen haastavuuden.

”onko just ne tietyt lapset, jotka tarttis sitä eniten paikalla”

”oon itse opettajana kokenu aika suureks haasteks et se muuttuvuus niin sellanen kiintee ja säännöllinen on välillä vaikee toteuttaa”

”aika vaikee just suunnitella semmost jotain pysyvää pienryhmätyöskentelyy, että olis samat lapset, sama aikuinen, joku päivä ja kellonaika”

Lisäksi haastateltavat kertoivat, ettei aikaa ole riittävästi tuen toteuttamiseen. Aikaa ja resursseja olisi kaivattu enemmän erityisesti yhden lapsen kanssa toimimiseen. Yhtenä haasteena koettiin myös erityisryhmien ja -avustajien puuttuminen.

”kovin hirveästi ei oo kuitenkaan aikaa ja mahollisuutta semmoseen yksittäisen lapsen kanssa vaikka jotain järjestää sinne ryhmään”

”meillä ne on jo kaikki integroituna ryhmiin, et meil ei oo mitään erityisryhmää, eikä me saada avustajaa”

Tuen toteuttamisen ja tarpeiden huomioimisen koettiin olevan haastavampaa vuorohoidossa kuin päiväaikaan tapahtuvassa varhaiskasvatuksessa. Vastauksista kävi ilmi lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen olevan vaikeaa erityisesti ilta- ja viikonloppuaikaan. Yhdessä vastauksessa todettiin, että tukea pitäisi pyrkiä toteuttamaan jatkuvasti lapsen hoidossa olon ajan.

”se miten niihin aina pystyy vastaamaan, niin se on sitten siinä voi olla enemmän haastetta ku tuommosessa päiväpäiväkodissa”

”päivässä on ehkä silleen helppo sillä kiinteellä tiimillä toteuttaa mutta sit se haaste miten se iltaan säilyy niin se on haaste”

”ideaaleinhan ois se et se menis läpi sen lapsen hoitopäivän”

Tuen toteuttamisen haasteeksi koettiin myös henkilöstön vaihtelevat työvuorot. Kasvattajien keskinäisestä kohtaamisesta voi välillä kulua pitkä aika, jolloin tietoa tuen tarpeista ja toteuttamisesta on vaikea viedä eteenpäin. Vuorohoidossa ryhmien kokoonpanot muuttuvat lasten läsnäolon mukaisesti. Tästä johtuen lapsia hoitavat kasvattajat voivat vaihdella jatkuvasti, mikä on haastateltavien mukaan tuen toteuttamisen kannalta haastavaa.

”se edellyttäis että joka työntekijällä ois se ajantasainen tieto jokaisen lapsen tarpeista ja sillä hetkellä meneillään olevista asioista”

”yhtä lasta voi hoitaa tosi moni eri ihminen eri puolilta tätä taloa niin se on semmonen haasteen paikka”

6.4 Myönteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä

Haastattelun viimeisenä teemana käsittelemme laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Selvitimme haastateltavien näkemyksiä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotoinnista ja sen toimimisesta. Kysyimme haastateltavilta, miten he kokivat hyö-

tyneensä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä sekä miten tämän läsnäolo oli vaikuttanut lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen.

Tutkimustuloksista kävi ilmi usean haastateltavan positiivinen ja innostunut suhtautuminen pilottia kohtaan. Haastateltavat olivat odottaneet laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan aloittamista työssään mielenkiinnolla ja mielsivät sen tarpeelliseksi.

”olin tosi innoissani ja tyytyväinen ja onnellinen tästä, kun kuulin että täällä semmonen on”

”hyvät ajatukset tavallaan, kun mieltii et kuin paljon täällä on sellasta tuen tarvetta”

”kiva että on yks ihminen lisää ja et sille on tarvetta”

Haastateltavat kokivat laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyn hyödylliseksi. Hänen mainittiin olevan nopeasti tavoitettavissa ja helposti saatavissa. Haastateltavien mukaan laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli myös hyvin perillä asioista ja tunsivat lapset. Toisessa tutkimuspäiväkodissä oli kokemusta konsultoivasta erityislastentarhanopettajasta eli Keltosta. Hänen työnkuvaansa verrattuna laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely nähtiin toimivampana vaihtoehtona vuorohoidossa.

”todella paljon koen hyötyneni”

”koko ajan kartalla siitä, että mistä puhutaan ja kenestä puhutaan”

”Keltolla on ainakin niin laaja alue, tuntuu että se oli aika semmosta kuitenkin harvinaista, että hän ehti tulla käymään”

”tosi huomattava ero kuitenkin ollu siihen, kun aikanaan oli se Kelto”

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja koettiin henkilöstön henkiseksi tueksi. Tutkimustuloksista nousi selvästi esiin laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta saatu apu ja tuki niin omaan kuin koko tiiminkin työhön. Hänen kanssaan keskustelemisen ja asioiden läpikäymisen mahdollisuus nähtiin tärkeänä seikkana.

”saa vinkkejä ja työkaluja oman työn toteuttamiseen”

”niiden tukea tarvitsevien lasten tuen saaminen sinne tiimiin henkilökunnalle”

”hänen kauttaan voi keskustella ja peilata näitä asioita ja yhdessä pohtia lasten asioita”

Lisäksi haastateltavat toivat ilmi laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta saadun erilaisen ammatillisen näkemyksen merkityksen. Heidän mukaansa laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa toimiminen ja keskusteleminen auttoivat näkemään asiat uudella tavalla ja mahdollistivat oman työskentelyn kehittämisen. Yksi haastateltavista mainitsi myös saaneensa lisää varmuutta omaan työhönsä.

”ite tuntuu, et on niin silmät ummessa, ku saman porukan kans menee päiväst toiseen, niin joskus on ulkopuolelta sellanen raikas ja erilainen näkemys ihan paikallaan”

”jos jostain lapsen kasvusta ja kehityksestä on huolta niin tavallaan siihen semmonen oman huoliasteen mittaus”

”konkreettisesti omaan työskentelyyn se on tuonu varmuutta ja vahvistanu sitä, että on huomannu et hei mä oon toiminu tuon lapsen kohdalla ihan oikein, kun näkee et hänkin toimii samaan tapaan”

Laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta saatiin henkisen tuen ohella myös konkreettista hyötyä. Haastateltavien mukaan hänen osuutensa lasten huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa tehtävässä työssä oli suuri. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toi palavereihin ja keskusteluihin oman ammattitaitonsa muun henkilöstön tueksi.

”auttaa näiden palavereiden kanssa on sitten moniammatillisia palavereita tai vanhempien kanssa”

”tuntee lapsen ja tietää mitä hänen kanssaan on tehty ja voidaan tehdä, niin sitten olla näissä palavereissa asiantuntijana mukana ja tukena”

Tutkimustuloksista kävi ilmi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuoneen päiväkoteihin uusia käytänteitä ja työtapoja. Haastateltavat kokivat saaneensa neuvoja erityisesti lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen. Muutama haastateltava mainitsi myös saaneensa uusia materiaaleja esimerkiksi suomen kielen harjoittamiseen.

”tosi paljon oon saanu uusia ideoita ja hyviä käytänteitä, et millä lailla pystyy niitä tukea tarvitsevia lapsia auttaa”

”aktiivisesti hänen kanssa puhutaan niistä tukiasioista ja tuen tarpeista ja kun hän antaa niitä vinkkejä, niin tulee ne nopeemmin ja helpommin sinne meidän arkeen otettua käyttöön”

”me saatiin S2 -lapsille sellanen materiaali, hän on myös ollut apuna sen käyttöönotossa ja valmiiks laittamisessa”

Esiin nousi myös laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan auttaminen erinäisissä paperitöissä ja yhteistyökuvioissa. Tämän koettiin vapauttavan muun henkilöstön resursseja lasten kanssa tehtävään työhön.

”mahdollistaa sen et jonkun lapsen kanssa ihan yks aikuinen tekee asioita”

”mulle on jäänyt paljon enemmän aikaa olla lasten kanssa, kun jos mä aatelen, että mun ois pitänyt se kaikki työ tehdä itse missä meidän Veo on nyt auttanu mua”

6.5 Kielteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä

Vaikka haastateltavat nostivat esiin lukuisia positiivisia asioita laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointiin liittyen, toivat he myös ilmi monia negatiivisia seikkoja. Osa haastateltavista epäili pilotin toimivuutta ja suhtautui asiaan epäilevästi.

”kahen talon sisällä on yks ihminen, että miten tää tulee toimii”

”en tiiä onks tää Veo -systeemi toiminu niin hyvin kuin miten se yritettäis saada toimimaan”

Tutkimustuloksista nousivat vahvasti esiin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työvuoroihin liittyvät tekijät. Haastateltavien näkemyksen mukaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vaihteleva läsnäolo aiheutti epätietoisuutta. Henkilöstö ei ollut aina tietoinen siitä, milloin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli käytettävissä.

”millon hän on paikalla täällä ja millon siellä toisessa päiväkodissa”

”hän ei oo mejän käytettävissä silloin kun me tarvittais välttämättä”

Vaihtelevan läsnäolon ohella laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ajan riittävyys nähtiin haasteena. Haastateltavat olisivat kaivanneet häneltä enemmän aikaa esimerkiksi las-

ten havainnoimiseen ja toimintatuokioiden ohjaamiseen. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vaihtelevien työvuorojen ja ajan riittämättömyyden koettiin myös vaikeuttavan suhteiden muodostamista lapsiin.

”on isot lapsimäärät ja että on kaksi isoa taloa, et miten aika riittää”

”kun tietysti toisaalta kuuli, että hän on kahdessa talossa, niin ei oikein voi odottaakaan että hirveesti toimii tai pitää jotakin omia tuokioita”

”onko lapsi hoidossa täällä silloin kun Veollakin olisi aikaa”

”kun käy vähän silloin tällön, niin ei kuitenkaan pysty muodostaa sellasta kokonaiskuvaa ryhmästä ja lapsista”

Yhtenä suurena haasteena laaja-alaiseen varhaiskasvatuksen erityisopettajaan liittyen mainittiin hänen työskentelynsä jakautuminen kahden päiväkodin välille. Haastateltavat pitivät laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan jakamista toisen päiväkodin kanssa haastavana ja toimimattomana asiana. Yksi haastateltavista toi myös ilmi huolensa liittyen laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan jaksamiseen.

”tässä pilotissa Veo on myös toisessa päiväkodissa, niin se kieltämättä on vaikuttanu negatiivisesti”

”tää vaihtuvuus on ollu tosi haasteellista”

”vuorohoidossa ei toimi kakspaikkalainen”

”on varmasti hänelläkin se et kahen eri talon välillä ja monia lapsia”

Toisessa tutkimuspäiväkodissa oli kokemusta resurssierityislastentarhanopettajan eli Relton työskentelystä. Hänen työnkuvaansa pidettiin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyä sopivampana vaihtoehtona vuorohoidossa. Haastateltavien näkemyksen mukaan resurssierityislastentarhanopettaja oli enemmän läsnä kuin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

”oli helpompi, kun oli se yks henkilö (Relto) tässä ja ties millon hän on paikalla”

”tää Relto-malli on se, joka on toiminu meillä tosi hyvin, et me saadaan tänne ihminen, joka pystyy auttaa sillon kun me tarvitaan”

”Relto pystyi myöskin enemmän ottamaan itse näitä lapsia johonkin pieneen ryhmään tai yksilötyöskentelyyn”

Muutama haastateltava toi esiin toiveita ja kehittämissuhteita laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyyn liittyen. Haastateltavien mukaan erityisesti vuorohoidossa olisi tarvetta ammattilaiselle, joka työskentelisi vain yhdessä päiväkodissa. Eräs haastateltavista myös toivoi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan omaavan kokemusta vuorohoidossa työskentelystä. Lisäksi hän toivoi tämän työvuoroihin muutosta ilta- ja viikonloppuvuorojen muodossa.

”vuorohoito tarvii kyllä sen oman, jokainen vuorohoitoyksikkö tarvis oman”

”must ois ihanaa kun tämmönen Veo olis vaan just meidän talossa, kun kuitenkin tää vuorohoito on sellasta, että on täällä on mun mielestä enemmän kuitenkin tätä tuen tarvetta ja just niin erilaisia haasteita”

”mä myös toivoisin, et Veo pystyis olee tääl iltasin, ehkä jopa viikonloppuisin välillä, koska ne lapset on tääl kuitenkin sillon ja se tuen tarve ei lopu mystisesti silleen, et kello löi viisi ja nyt kaikki sujuu”

6.6 Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemykset omasta työskentelystään

Haastattelimme muiden kasvattajien lisäksi vuorohoidossa työskentelevää laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajaa saadaksemme myös hänen näkökulmansa esiin. Kysyimme häneltä yleisesti hieman vuorohoidossa työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisesta. Lähinnä keskityimme kuitenkin hänen näkemykseensä omasta työnkuvastaan voidaksemme verrata sitä muiden kasvattajien kokemuksiin.

Tutkimustulosten mukaan laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja suhtautui työtätävänsä pilotointiin innostuneesti ja suurella mielenkiinnolla. Hänen mielestään pilotointi oli järkevä ratkaisu, sillä se mahdollista uuden asian kokeilemisen rauhassa. Hän myös näki pilotointiin osallistumisen hyvänä vaikuttamismahdollisuutena. Haastatteluhetkellä pilotoinnin ollessa noin puolessa välissä, laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja piti sitä positiivisena kokemuksena.

”mä innostuin kovin koska mä ajattelin, että tää on hyvä, että on semmonen selkee kokeilu ja selkee mitotettu ajanjakso”

”kyllä tää on musta ollu hyvä pilotti kaiken kaikkiaan”

Kysyttäessä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan keskeisimmistä työtehtävistä, nousi selkeästi esiin kasvattajien kanssa toimiminen. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoi olevansa kasvattajien tukena erilaisissa keskusteluissa sekä erityispedagogiikkaan liittyvissä asioissa. Lisäksi hän mainitsi tekevänsä yhteistyötä päiväkodin johtajan kanssa. Muiden aikuisten kanssa tehtävän työn ohella laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja totesi myös toimivansa paljon lasten kanssa ryhmissä.

”ehkä henkilökunnan tukeminen semmosissa erityispedagogisissa ratkaisuisa”

”mukana mä oon kaikissa noissa vasuissa tai moniammatillisissa palavereissa”

”aika paljon esimiehen kanssa sellasta yhteistä mietintää, niin kuin vaikka jostain linjauksista talossa”

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja koki työnsä suurimmaksi haasteeksi ajan riittävyyden. Hänen mukaansa kahden vuorohoitoyksikön välillä toimiminen vaatii joustavuutta ja muuntautumiskykyisyyttä. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kertoi yrittävänsä parhaansa mukaan vastata lasten ja kasvattajien tarpeisiin, mutta sen olevan välillä mahdotonta ajanpuutteen vuoksi. Hän oli saanut myös kasvattajilta palautetta, jossa häneltä toivottiin enemmän läsnäoloa lapsiryhmissä. Tekemättä jääneet asiat saivat laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuntemaan riittämättömyyttä ja syyllisyyttä.

”ku on kaks vuorohoitotaloa, niin siinä on sumplimista tosi paljon”

”mä yritän, mutta se ei vaan oo mahdollista, siihen ei aika oo nyt riittänyt niin paljon kuin mä oisin halunnut”

”jotenkin mä poden kauheesti syyllisyyttä, et nyt on joku juttu jääny tekemättä tai liian vähän ollu jossakin ryhmässä”

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toi ajan riittävyyttä koskien esiin myös oman työaikansa poikkeavuuden vuorohoidon rytmin kanssa. Hänen kokemuksensa mukaan hänen päiväaikaan sijoittuvat työvuoronsa vaikeuttivat lasten havainnointia ja kohtaamista. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja piti lapsihavainnointia tärkeänä asiana ja harmittelee sille jäävän liian vähän aikaa. Lisäksi hän koki oman työnsä kannalta haastavana pitkät välit joidenkin lasten kohtaamisessa.

”mulla ei oo lupa tehdä kuuden jälkeen töitä, siis mä en voi kulkea vuorohoidon rytmissä niin sanotusti”

”mun havainnot lapsista pohjaa yhteen päivään ja sekin tuntuu must välillä siltä, että kuinka tää riittää”

”jos on tuen tarpeessa oleva lapsi, niin voi olla, että on kahden viikon tauko kokonaan, ettei me kohdata ja minusta se tuo isoja haasteita mun työn kannalta”

Työnsä haasteisiin liittyen laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja nosti haastattelussa esiin oman tarpeensa ohjaukseen. Hän kertoi konsultoivan erityislastentarhanopettajan eli Kelton olevan hänelle suuri apu ja tuki, jonka puoleen kääntyä tarvittaessa.

”Kelto on mulle suuri apu ainakin tässä vaiheessa, kun on kaikki uutta”

”Kelto on sit taas se, jonka kanssa mä voin reflektoida ja kertoa, että tämmönen keissi mua mietityttää, et mitä sä olet mieltä”

Tutkimustuloksista ilmeni kaksi ajankäyttöön liittyvää asiaa, joihin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toivoi muutosta. Ensinnäkin hän mainitsi luulleensa työnkuvaansa kuuluvan enemmän lasten kanssa työskentelyä. Toisekseen hän kertoi joutuvansa osallistumaan paljon palavereihin esimerkiksi pilotointiin liittyen. Hänen mukaansa niihin kului kohtuuttoman paljon aikaa ja hän toivoikin, etteivät ne jatkossa olisi pakollisia.

”mun kuvitelma oli oikeesti, että mulla ois paljon enemmän aikaa olla lasten kanssa”

”tuntu välillä sellaselta sirkusapinalta, että taas oot siinä palaverissa seisomassa ja kertomassa, että tällasta on ollu tää työ täällä vuorohoidon puolella”

”vähemmän palavereja, et ne ei ois veloitettuja”

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa tuomme esiin tutkimustuloksista nousseita olennaisimpia johtopäätöksiä. Johtopäätökset esitetään samassa järjestyksessä kuin tutkimuksen tuloksetkin. Tuloksista poiketen johtopäätösten viimeisessä alaluvussa vertaillaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kasvattajien näkemyksiä.

7.1 Vuorohoidon haasteet

Tutkimustulosten valossa vuorohoidon voidaan sanoa asettavan moninaisia haasteita varhaiskasvatuksen laadun toteuttamiselle. Vastauksista käy ilmi huoltajien vaihtelevien työvuorojen vaikutus vuorohoidossa olevien lasten hoitoaikoihin. Lapset tulevat hoitoon eri aikoihin, mikä aiheuttaa siis jatkuvaa muutosta myös eri ryhmien kokoonpanoissa. Lisäksi tutkimustuloksista voidaan todeta, kuinka vuorohoidon työntekijöiden täytyy ottaa huomioon työssään lasten hoitoaikojen muuttuvuus. Myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun vuosina 2015-2016 toteuttamassa OHOI -hankkeessa vuorohoidossa olevien lasten sosiaalisen toimintaympäristön todettiin olevan jatkuvasti muutoksessa johtuen muun muassa lasten hoitoaikojen vaihtelevuudesta (Peltoperä & Hintikka 2016, 155). Malinen, Peltoperä ja Teppo (2016, 48) puolestaan kirjoittavat vuorohoidolle olevan tyypillistä nopeatkin työvuoromuutokset.

Henkilöstön vaihtuvat työvuorot olivat tutkimustulosten mukaan lasten hoitoaikojen muuttuvuuden lisäksi merkittävä haaste vuorohoidossa. Henkilöstön vaihtuvien työvuorojen koettiin vaikuttavan toiminnan toteuttamiseen ja sen laatuun. Myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun toteuttamassa OHOI -hankkeessa tulivat ilmi vaihtelevien työvuorojen asettamat haasteet. Vaihtelevuuden koettiin vaikuttavan varhaiskasvatuksen pedagogiikan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Syynä hankkeen kyselyn mukaan nähtiin yhteisen pedagogisen toiminnan suunnitteluajan vähyys. (Peltoperä & Hintikka 2016, 152.) Tutkimustulosten mukaan työvuorojen vaihtuvuus vaikeuttaa myös kasvattajien keskinäistä tiedonkulkua. Collin ja Peltoperä (2016, 190) kirjoittavat myös, kuinka OHOI -hankkeessa tuli ilmi vaihtelevien työvuorojen vaikutus tiedonkulkuun.

Tutkimustulosten mukaan vuorohoidossa toiminnan suunnitteluun liittyen suuren ongelman muodostaa ennakoitavuuden puuttuminen. Vuorohoidossa kasvattajat saavat tietää lasten hoitoajat vain viikon varoitusajalla, minkä seurauksena he joutuvat soveltamaan paljon muodostaakseen toiminnasta eheän kokonaisuuden. Toiminnansuunnittelulle jäävä aika onkin kasvattajien näkemyksen mukaan liian lyhyt. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun (2013) hallinnoimassa Perheet 24/7 -tutkimushankkeessa. Tutkimushankkeen osana teetetyn kyselyn mukaan suurin osa vuorohoidon kasvattajista pyrki tiimensä kesken huomioimaan lasten vaihtuvan määrän ja ryhmän muuttuvan kokoonpanon toiminnan suunnittelussa. Tämän koettiin kuitenkin olevan haasteellista. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013.) Myös OHOI -hankkeessa nousi esiin samoja asioita. Hankkeessa kävi ilmi vuorohoidon kasvattajilta vaadittavan joustavuutta vaikeasti ennakoitavissa olevan arjen pyörittämisessä. (Peltoperä & Hintikka 2016, 151-153.)

Vaihtelevat hoitoajat vaikeuttavat toiminnan suunnittelun ohella myös sen turvaamista jokaiselle lapselle. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa tuli haastateltavien mukaan ottaa huomioon tasapuolisuuden toteutuminen. Tärkeäksi koettiin laadukkaan varhaiskasvatuksen

varmistaminen jokaiselle lapselle tämän hoitoajoista riippumatta. Peltoperän ja Hintikan (2016, 152) mukaan myös OHOI -hankkeessa nousi esiin ilta- ja viikonloppuhoidossa olevien lasten toimintaan osallistumisen haasteellisuus. Toisaalta Perheet 24/7 -tutkimushankkeessa saatiin myös hieman toisenlaisia tuloksia. Hankkeen kyselyyn vastanneista vuorohoidon kasvattajista puolet nimittäin kertoi monipuolista toimintaa järjestettävän myös ilta-aikaan ja viikonloppuisin. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013.) Tutkimustuloksista kävi lisäksi ilmi saman toiminnan toistaminen, jolla tähdätään jokaisen lapsen osallistumisen varmistamiseen. Vuorohoidossa työskentelevillä kasvattajilla voidaankin todeta olevan suuri työ kaiken yhteensovittamisessa ja toimivan systeemin ylläpitämisessä.

7.2 Kasvun ja oppimisen tuen tarpeet

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeista kysyttäessä haastateltavat kokivat lasten tuen tarpeiden olevan lähes samankaltaisia kuin päiväaikaan toimivissa päiväkodeissa. Vastausten mukaan osa tuen tarpeisiin liittyvistä asioista kuitenkin korostuu vuorohoidossa. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta lasten turvattomuuden tunteen olevan yleistä tutkimuskohteina olleissa vuorohoitopäiväkodeissa. Lisäksi usea vastaaja koki vuorohoidossa esiintyvän enemmän keskittymiseen liittyvää tuen tarvetta päiväaikaan toimiviin varhaiskasvatuksen muotoihin verrattuna. Yhtenä syynä tähän nähtiin vuorohoidon arjen vaihtelevuus.

Tutkimustulosten mukaan turvattomuuden tunteen ja keskittymisvaikeuksien ohella lasten levoton käytös ja väsyneisyys korostuvat vuorohoidossa. Myös Huotarinen (2015, 31) opinnäytetyötään varten haastattelemat kiertävät erityislastentarhanopettajat kertoivat vuorohoitopäiväkotien henkilöstössä herättävän huolta lasten levoton käytös ja jaksaminen. Malinen, Peltoperä ja Teppo (2016, 56) kirjoittavat OHOI -hankkeen yhteydessä tehdystä kyselystä käyneen ilmi lasten vireystilojen ja rytmien vaihtelun tuovan haastetta erityisesti toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen (Malinen ym. 2016, 56). Useat vastaajista toivat myös esille lasten elämänrytmin erilaisuutta ja poikkeavuutta vaihtuvien hoitoaikojen vuoksi. Myös Perheet 24/7 -tutkimuksen perusteella vuorohoidon kasvattajat näkivät lapsen yksilöllisen rytmin ja levon tarpeen huomioimisen yhdeksi vuorohoidon haasteeksi (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013).

Haastateltujen mukaan vuorohoidossa olevat lapset tarvitsevat paljon aikuisen huomiota ja läheisyyttä. Myös yksilöllisen huomioinnin tarve tuli ilmi. Lapset myös kokeilevat tutkimustulosten mukaan vuorohoidon henkilöstön asettamien sääntöjen ja toimintamallien johdonmukaisuutta. Vastauksista voidaan todeta lasten yksilöllisessä huomioinnissa haasteena olevan ajan riittäminen. Perheet 24/7 -tutkimuksen (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013) työntekijäkyselyn mukaan lasten yksilölliseen huomiointiin vaikuttivat kuitenkin lasten hoitoajat. Ilta-, yö- ja viikonloppuaikaan hoidossa olevien lasten määrä on vähäisempi, jolloin yksilölliselle kohtaamiselle koettiin olevan enemmän aikaa. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013.)

7.3 Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen

Kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisessa merkittävimäksi keinoksi nousi vastausten perusteella päivärytmin läpikäyminen. Tutkimustuloksista voidaan päätellä päivänrytmin läpikäymisen ja siitä kiinni pitämisen olevan erittäin tärkeää vuorohoidossa oleville lapsille. Myös Huotarin (2015, 32) haastatteleminen kiertävien erityislastentarhanopettajien haastatteluista nousi esille päivästruktuurin noudattamisen tärkeys vuorohoidossa. Sen nähtiin vaikuttavan vuorohoidossa olevien lasten perusturvallisuuteen. (Huotari 2015, 32.) Tutkimustuloksista voidaan myös nähdä vuorohoidon henkilöstön koettavan vaikuttaa lasten turvallisuuden tunteeseen pyrkimällä rauhallisuuteen ja hyvään ilmapiiriin. Lisäksi usea haastateltava mainitsi käytävänä kuvia osana kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista. Kuvien käytön koettiin olevan apuna sanallisessa viestinnässä. Myös Huotari (2015, 33) kirjoittaa haastateltujen kiertävien erityislastentarhanopettajien nostaneen kuvien käytön yhdeksi merkittäväksi menetelmäksi kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisessa. Kuvia käytettiin muun muassa tukena työvuorossa olevien kasvattajien ja päiväohjelman hahmottamisessa. (Huotari 2015, 33.)

Kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen haasteista kysyttäessä kaikki vastaajat nostivat esille niin lasten hoitoaikojen kuin kasvattajien työvuorojenkin vaihtelevuuden. Tutkimustuloksista voidaan siis päätellä tämän olevan suuri haaste tutkimuskohteena olleissa vuorohoitopäiväkoodeissa. Vaihtelevuuden koettiin vaikuttavan kasvun ja oppimisen tukea tarvitsevien lasten tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Myös Huotarin (2015, 35) mukaan vuorohoidossa kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen haasteena on vaihtuvuus.

Kasvattajien vaihtelevat työvuorot vaikeuttavat myös heidän keskinäistä kohtaamistaan. Haastateltavien mukaan tiettyjen kasvattajien työskentelemisestä samassa vuorossa voi kulua pitkään aika. Tämän koettiin vaikeuttavan erityisesti kasvattajien välistä tiedonkulkua. Myös Peltoperä ja Hintikka (2016, 151) kirjoittavat eri vuoroissa työskentelevien voivan nähdä toisiaan vasta useiden päivien kuluttua. Röngän ja Turjan (2016, 89) mukaan Perheet 24/7 - tutkimusaineistosta nousi esille kasvattajien välisen tiedonkulun olevan vuorohoidossa haastavaa, minkä vuoksi kasvattajilta edellytetään aktiivista työtettä sen parantamiseksi. Lisäksi Huotarin (2015, 36) tutkimustuloksissa yhdeksi tuen toteuttamista vaikeuttavaksi tekijäksi nousi kasvattajien välinen tiedonkulku.

Haastattelujen perusteella tuen toteuttamisen voidaan todeta olevan haasteellisempaa iltapäiväaikaan tutkimuskohteina olleissa vuorohoitopäiväkoodeissa. Yhtenä syynä tähän todettiin, että päivällä vuorohoidossa työskentelevät pysyvämmät kasvattajat, jolloin tuen toteuttamisen nähtiin olevan helpompaa. Myös Perheet 24/7 -tutkimuksessa vuorohoidossa työskenteleville suunnatun kyselyn mukaan 45 prosenttia vastaajista koki tuen toteuttamisen olevan haastavaa erityisesti iltapäivä- ja viikonloppu-aikaan (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013). Huotari (2015, 48) kirjoittaa lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen liittyvän toiminnan tapahtuvan

usein vain päiväaikaan, mikä on hänen mukaansa yksi vuorohoidon merkittävimmistä haasteista.

7.4 Myönteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä

Tutkimustuloksia tarkasteltaessa huomataan kasvattajilla olevan runsaasti positiivista sanottavaa laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä. Suurin osa haastatelluista suhtautui pilotointiin myönteisesti ja koki erityispedagogiikan ammattilaiselle olevan tarvetta. Tämä tarve oli tullut ilmi jo keväällä 2017 Espoossa tehdystä varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kehitystarpeiden kartoittamisesta, jonka pohjalta laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi oli käynnistetty (Espoon kaupunki 2017, 1). Ennen laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointia oli Espoon varhaiskasvatuksessa työskennellyt erityispedagogiikan asiantuntijoina muun muassa konsultoivia erityislastentarhanopettajia. Heidän työkuvaansa verrattuna laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely nähtiin vuorohoitoon sopivampana, sillä hänellä oli enemmän aikaa olla läsnä yhdessä päiväkodissa.

Haastatellut kaipasivat laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta apua erityisesti tukea tarvitsevien lasten kanssa toimimiseen. Yhtenä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotoinnin tavoitteena olikin aiempaa tehokkaamman erityispedagogisen tuen ja ohjauksen tarjoaminen kasvattajille (Vataja 2017). Tutkimustulosten mukaan tavoite toteutui tyydyttävästi, sillä kasvattajat saivat tältä sekä henkistä tukea että konkreettisia neuvoja ja vinkkejä tuen toteuttamiseen. Kasvattajien oli mahdollista keskustella laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa heidän mieltään painavista asioista saaden uudenlaisia näkökulmia. Erialaisten näkökulmien ohella laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toi mukanaan myös uusia käytänteitä ja menetelmiä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen liittyen.

Edellä mainittujen hyötyjen lisäksi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan koettiin helpottavan eri tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä. Tuomalla palavereihin ja keskusteluihin oman ammattitaitonsa on hän muiden kasvattajien tukena. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja auttaa kasvattajia myös erinäisissä paperitöissä kuten pedagogisten selvitysten tekemisessä. Näin ollen kasvattajilla vapautuu lisää aikaa lasten kanssa tehtävään työhön. Kaikki nämä kasvattajien myönteiset kokemukset huomioiden voidaan todeta laaja-alaisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajasta olevan paljon hyötyä vuorohoidossa. Toisessa tutkimuspäiväkodissa, jossa erityispedagogisesta osaamisesta vastasi aiemmin konsultoiva erityislastentarhanopettaja, muutos positiivisempaan suuntaan oli selvästi havaittavissa kasvattajien vastauksista.

7.5 Kielteiset kokemukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelystä

Tutkimustuloksista käy ilmi kasvattajien ristiriitainen suhtautuminen laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyyn. Vaikka haastateltavat toivat esiin runsaasti myönteisiä kokemuksia, oli myös kielteisten kokemusten osuus suuri. Osa haastateltavista kertoi suhtautuneensa pilottiin ja sen toimivuuteen epäilevästi. Eniten negatiivista keskustelua herätti laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn jakautuminen kahden vuorohoitopäiväkodin välille. Kasvattajat pitivät tätä selkeästi toimimattomana systeeminä. Näkemystään he perustelivat tuomalla esiin, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vaihteleva läsnäolo aiheutti epätietoisuutta koko henkilöstössä. Toisessa tutkimuspäiväkodissa työskennelleeseen resurssierityislastentarhanopettajaan verrattuna laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa pidettiin huomommin vuorohoitoon sopivana vaihtoehtona. Resurssierityislastentarhanopettaja työskentelee vain yhdessä vuorohoitoyksikössä, mihin verrattuna kahden yksikön välillä työskentelevä laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja nähtiin negatiivisena muutoksena.

Tutkimustulosten valossa voidaan todeta laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ajan riittävyyden olevan suuri haaste. Haastateltavien näkemyksen mukaan tämän yhdessä päiväkodissa viettämä aika ei riitä kokonaiskuvan muodostamiseen lapsiryhmistä. Laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta toivottiinkin enemmän aikaa lapsiryhmien toiminnanohjaamiseen. Lisäksi tämän toivottiin omaavan aiempaa omakohtaista kokemusta vuorohoidossa työskentelystä, jotta ymmärrys vuorohoidon muuttuvaa arkea kohtaan olisi parempi. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa käy selväksi, miten kahteen seikkaan puuttumalla laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyä olisi kasvattajien mukaan mahdollista kehittää paremmin vuorohoitoon sopivaksi. Ensinnäkin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulisi voida työskennellä myös iltaisin ja viikonloppuisin, jotta lasten kasvun ja oppimisen tukea voitaisiin toteuttaa johdonmukaisemmin. Toisekseen jokaiseen vuorohoitoyksikköön tarvittaisiin oma laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja, jonka olisi mahdollista tarjota kasvattajille vieläkin tiiviimpää erityispedagogista tukea ja ohjausta.

7.6 Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemykset omasta työskentelystään

Tutkimustuloksia tarkasteltaessa käy selväksi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvan olevan todella laaja. Hänen pääasiallisia työtehtäviään ovat kasvattajien ohjaaminen ja tukeminen sekä lasten kanssa toimiminen. Lisäksi hän tekee yhteistyötä päiväkodin johtajan kanssa. Hänellä voidaan siis sanoa olevan paljon työtehtäviä. Pilotoinnin yhteydessä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on kaksi vuorohoitoyksikköä. Näin ollen hänen työtaakkansa on kaksinkertainen esimerkiksi yhdessä yksikössä työskentelevään resurssierityislastentarhanopettajaan verrattuna. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen eri-

tyisopettajan kertoman mukaan työtehtäviin liittyen on pakko tehdä priorisointia, jolloin jokin asia jää väistämättä vähemmälle huomiolle tai kokonaan tekemättä. Tämä aiheuttaa laaja-alaisessa varhaiskasvatuksen erityisopettajassa vahvaa riittämättömyyden tunnetta ja syyllisyyttä. Hänen omakohtaisten kokemustensa valossa onkin selvää, että hänellä on liikaa työtehtäviä suhteessa käytettävissä olevaan aikaan.

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee vain päiväaikaan ja arkisin eikä näin ollen pysty noudattamaan vuorohoidon rytmiä. Tämä hankaloittaa monia hänen työtehtävistään, sillä vuorohoidossa osa henkilöstöstä ja lapsista on paikalla myös iltaisin ja viikonloppuisin. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ei siis välillä kohtaa tiettyä lasta tai kasvattajaa pitkiin aikoihin, etenkin kun hän työskentelee vuoroviikoin kahdessa vuorohoitoyksikössä. Tämän seurauksena sekä kasvattajien ohjaaminen että lasten kasvun ja oppimisen tukeminen vaikeutuvat. Jotta laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan olisi mahdollista suoriutua kaikista työtehtävistään vuorohoidon haastavassa arjessa, tarvitsee myös hän tukea ja ohjausta. Tutkimustulosten mukaan konsultoiva erityislastentarhanopettaja toimii eräänlaisena laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaajana. Nämä kaksi erityispedagogiikan ammattilaista voivat yhdistää osaamisensa pohtiessaan lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen liittyviä asioita. Ottaen huomioon työn haasteellisuuden ja vaativuuden, on laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työssäjaksamisen näkökulmasta siis tärkeää, että hänellä on mahdollisuus saada tukea ja ohjausta omaan työhönsä.

Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja piti haastattelun perusteella tehtävänsä pilotointia järkevänä ratkaisuna. Hänen mukaansa uutta systeemiä oli hyvä kokeilla rauhassa ennen sen vakinaistamista. Vaikka laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja näki pilotoinnin positiivisena kokemuksena, voidaan tutkimustuloksia tarkasteltaessa kuitenkin huomata hänen olleen jossain määrin tyytymätön työaikansa jakautumiseen. Erityisesti esiin nousi hänen turhautumisensa jatkuviin palavereihin. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja toivoi esimerkiksi pilotointiin liittyviin palavereihin osallistumisen olevan vapaaehtoista. Hänen näkemyksensä mukaan palavereihin käytetty aika on pois olennaisemmista asioista kuten lasten kanssa olemisesta. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemyksiä peilaten voidaankin todeta tämän haluavan keskittyä nykyistä enemmän lasten kanssa toimimiseen ja heidän kasvunsa ja oppimisensa tukemiseen.

7.7 Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kasvattajien näkemysten vertailu

Vertailtaessa laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kasvattajien tutkimustuloksia, havaitaan heidän näkemystensä olevan pääosin samanlaisia. Tutkimustulosten mukaan niin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kuin suurin osa kasvattajistakin suhtautui pilotointiin myönteisesti ja koki sen hyödylliseksi. Näin ollen voidaan todeta vuorohoidon henkilöstön pitäneen pilotointia järkevänä ratkaisuna, jolloin lähtökohdat sen onnistumiselle oli-

vat hyvät. Kun syvennytään tarkemmin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaan, huomataan siihen liittyvän toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan mukaan hänen keskeisimpiä työtehtäviään ovat kasvattajien tukeminen, esimiehen kanssa tehtävä yhteistyö sekä lasten kanssa toimiminen. Kasvattajat puolestaan toivat näistä työtehtävistä esiin vain oman työnsä tukemisen ja ohjaamisen. Heidän kokemuksensa mukaan laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ei erityisemmin toimi lasten kanssa. Kuitenkin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja totesi haastattelun aikana toimivansa enemmän lasten kuin kasvattajien kanssa. Voidaankin siis todeta laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan keskeisimpien työtehtävien määrittelyn olevan riippuvaista siitä, keneltä asiaa kysytään.

Tutkimustuloksia tarkasteltaessa käy selväksi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyyn liittyvien haasteiden olevan samoja sekä tämän itsensä että kasvattajien mielestä. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ajan riittävyys koettiin yleisesti suureksi ongelmaksi. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja olisi kaivannut enemmän aikaa keskittyä lasten kanssa toimimiseen. Kasvattajat olivat samoilla linjoilla toivoessaan tältä esimerkiksi toimintatuokioiden järjestämistä lapsille. Ajan riittävyyteen liittyen haasteena on myös laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työvuorojen eriytyminen vuorohoidon arjen kanssa. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemuksen mukaan tämä vaikeuttaa lasten kohtaamista ja havainnointia. Myös kasvattajien näkökulmasta katsottuna kokonaiskuvan muodostaminen ja suhteiden luominen lapsiin on haastavaa laaja-alaiselle varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Näin ollen niin laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja itse kuin kasvattajatkin toivovat tälle enemmän aikaa lasten kanssa toimimiseen.

Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kasvattajien näkemyksiä vertailtaessa huomataan heidän olevan melko yksimielisiä pilotoinnin toimivuudesta ja sen haasteista. Tästä voidaan päätellä laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vuorohoidossa työskentelyyn liittyvien haasteiden olevan selkeitä ja nousevan vahvasti esille. Vaikka laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja on luonnollisestikin oman työnsä asiantuntija, on myös hänen kanssaan tiiviisti toimivilla kasvattajilla näkemyksiä tämän työskentelystä.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, millaisia haasteita vuorohoito asettaa lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiselle. Tavoitteena oli kartoittaa laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvan soveltumista vuorohoitoon. Pyrimme selvittämään vuorohoidon henkilöstön näkökulmasta laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kykyä vastata vuorohoidossa esiintyviin haasteisiin tuen toteuttamiseen liittyen. Opinnäytetyömme toteu-

tettiin Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa osana laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointia.

Opinnäytetyömme tutkimus sijoittuu vuorohoidon maailmaan. Vuorohoito on aiheena ajankohtainen yhteiskuntamme ollessa jatkuvassa muutoksessa. Malisen, Dahlblomin ja Tepon (2016, 14) mukaan työajat ovat yhteiskunnassamme yhä moninaisempia johtuen esimerkiksi kauppojen aukiolojen vapautumisesta vuonna 2016. Ilta-, yö- ja viikonloppuvuorojen yleistyminen on johtanut lapsiperheissä vuorohoidon tarpeen kasvuun. (Malinen ym. 2016, 14.) Lasten sijoittuminen vuorohoitoon on siis suoraa seurausta huoltajien tekemästä vuorotyöstä. Tutkimustuloksista ilmeni lasten muuttuvien ja epäsäännöllisten kotilojen näkyvän lapsissa myös vuorohoidon arjessa. Kasvattajien vastausten mukaan osa lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeista korostuu vuorohoidossa, johtuen juurikin epäsäännöllisestä arjesta kotona sekä lasten vaihtelevista hoitoajoista. Perinteiseen päivähoitoon verrattuna lapsilla esiintyy vuorohoidossa enemmän turvattomuuden tunnetta, levottomuutta ja väsyneisyyttä.

Kasvattajien tehtävänä varhaiskasvatuksessa on vastata lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla. Vuorohoidon muuttuvassa arjessa kasvattajat kokevat tuen toteuttamisen kuitenkin haastavaksi. Lasten vaihtelevien hoitoaikojen ohella myös kasvattajien epäsäännölliset työvuorot vaikeuttavat tuen toteuttamista. Huolta herättää lasten tuen toteuttamisen jatkuvuus, sillä siihen liittyvän toiminnan koetaan painottuvan päiväaikaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 52) mukaan lasten kasvun ja oppimisen tuki kuuluu tasokkaaseen varhaiskasvatukseen ja se on taattava kaikille sen tarpeessa oleville lapsille (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 52). Tämä tarkoittaa siis myös iltapäiväaikaan hoidossa olevilla lapsilla olevan oikeus heidän tarvitsemaansa tukeen. Peltoperän ja Hintikan (2016, 151-152) mukaan lastentarhanopettajalla on vastuu pedagogiikasta sekä kasvun ja oppimisen tukeen liittyvistä asioista. OHOI -hankkeen julkaisussa viitataan Perheet 24/7 -tutkimukseen, jonka mukaan lastentarhanopettajat tekevät pääosin päivävuoroja. (Hintikka & Peltoperä 2016, 151-152.) Jotta kaikki lapset saisivat tarvitsemansa tuen, olisi siis hyvä, jos lastentarhanopettaja pystyisi työskentelemään myös iltaisin.

Myös lasten tuen toteuttamisessa kasvattajia ohjaava laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja työskentelee päiväaikaan. Näin ollen kumpikaan tuen toteutumisesta vastuussa oleva ammattilainen ei kohtaa pääosin iltaisin hoidossa olevia lapsia. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työvuorojen ja vuorohoidon arjen eriytymisyyden ohella laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työhön liittyvä haaste on ajan riittävyys suhteessa työtehtävien määrään. Hänen vastuullaan on kahden vuorohoitoyksikön kasvattajien ja johtajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä lasten kanssa toimiminen tuen toteuttamiseen liittyen. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokee, ettei hän pysty vastaamaan jokaisen tarpeisiin suuresta työmäärästä johtuen, mikä aiheuttaa hänessä syyllisyyden ja riittämättö-

myyden tunnetta. Vaikka laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan erikoisosaamisena on erityispedagogiikka, on hän pääosin vain kasvattajien tukena ja apuna tuen toteuttamisessa. Tuen toteuttaminen käytännössä on kuitenkin enimmäkseen kasvattajien vastuulla.

Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotoinnin tavoitteita ovat siis tämän tehtävien ja työkokonaisuuksien kehittäminen, tiiviimmän pedagogisen ohjauksen ja tuen tarjoaminen kasvattajille, tuen järjestäminen lapselle hänen omassa yksikössään, inklusiivisen pedagogiikan vahvistaminen sekä pedagogiikan kehittäminen ennaltaehkäisevämmäksi. (Vataja 2017.) Tutkimustuloksista voidaan päätellä kasvattajien tukemiseen liittyvän tavoitteen toteutuneen hyvin. Kasvattajien kokemusten mukaan he saavat laaja-alaiselta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta paljon tukea ja ohjausta omaan työhönsä ja etenkin lasten kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelyn avulla pyritään järjestämään lapsen tarvitsema tuki hänen omassa yksikössään. Tämän tavoitteen toteutumista vaikeuttaa kuitenkin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan suuresta työmäärästä johtuva ajanpuute. Tutkimuksesta nousi esiin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvan soveltuvan paremmin vuorohoitoon konsultoivaan erityislastentarhanopettajaan verrattuna. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllisempi läsnäolo mahdollistaa aikaisemman puuttumisen pienenkin huolen herätessä. Näin ollen tällaisella ennaltaehkäisevällä toiminnalla pystytään ehkäisemään ongelmien kasautumista.

Vaikka laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi nähtiin monilta osin positiivisena kokeiluna, vaatii tämän työkokonaisuus tutkimuksemme mukaan vielä kehittyä sopiakseen vuorohoitoon. Työkokonaisuutta kehitettäessä on tärkeää ottaa huomioon niin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kuin hänen kanssaan työskentelevien kasvattajienkin näkemykset ja kokemukset. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja itse toivoo työnkuvaansa vähemmän epäoleellisia asioita, kuten palaveri- ja osallistumista. Tämän sijaan hän tahtoi keskittyä enemmän lasten kanssa tehtävään työhön. Samoilla linjoilla ovat kasvattajat toivoessaan laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan voivan ottaa enemmän vastuuta toiminnan ohjaamisesta lapsille. Lisäksi kasvattajat toivovat tämän työvuoroihin muutosta ilta- ja viikonloppuvuorojen muodossa. Kaikkein hyödyllisimmäksi muutokseksi koetaan kuitenkin oman laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan saaminen jokaiseen vuorohoitoyksikköön. Kasvattajien kehittämis ehdotukset ovat perusteltuja, mutta niiden toteuttamista voivat estää rajalliset resurssit. Voidaan pohtia, onko resurssien kohdentamisella varhaiskasvatukseen mahdollista ennaltaehkäistä ongelmien kärjistymistä myöhemmin. Lapsen edun tulisi olla keskiössä resursseja kohdennettaessa.

Opinnäytetyön aihetta ideoidessamme meille oli tärkeää aiheen tarpeellisuus ja hyödynnettävyys varhaiskasvatuksen työkentällä. Iloksemme Espoon suomenkieliseltä varhaiskasvatukselta löytyi aihe, johon liittyen tarvittiin lisätutkimusta. Opinnäytetyön aihe valikoitui myös yhtei-

sen mielenkiinnon kohteen pohjalta. Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät asiat kiinnostavat meitä molempia, joten aiheen valinta oli ilmeinen. Suoritamme osana sosionomiopintoja lastentarhanopettajan kelpoisuuden, minkä vuoksi opinnäytetyömme sijoittuu varhaiskasvatukseen. Päädyimme tekemään opinnäytetyön parityönä saadaksemme mahdollisuuden oppia toisiltamme uusia työskentelytapoja sekä kehittää yhteistyötaitojamme työelämää varten. Koemme yhteisen keskustelun ja pohdinnan tuottaneen uusia näkökulmia.

Opinnäytetyöprosessi sujui kokonaisuudessaan hyvin ja keskinäinen yhteistyömme toimi saumattomasti. Jaoimme samanlaiset näkemykset opinnäytetyön etenemisen suhteen, mikä helpotti yhteistä työskentelyämme. Yhteisesti sovitut välitavoitteet auttoivat meitä pysymään etukäteen laaditussa aikataulussa. Myös yhteistyömme työelämäkumppaneiden kanssa eteni ilman suurempia haasteita. Yhteydenpito Espoon varhaiskasvatuksen asiantuntijan ja tutkimuspäiväkotien johtajien kanssa sujui hyvin. Saimme opinnäytetyöprosessin aikana työelämäkumppaneilta palautetta, jota hyödynsimme muun muassa tietoperustan laadinnassa. Varhaiskasvatuksen asiantuntijan kanssa käydyt keskustelut puolestaan auttoivat aiheen rajaamisessa. Lisäksi olimme usein yhteydessä opinnäytetyöohjaajaamme, jolta saimme nopeasti vastauksia meitä askarruttaneisiin kysymyksiin.

Opinnäytetyömme oli laadullinen. Käytimme aineiston keruussa teemahaastattelua ja analysoimme sen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Valitsimme teemahaastattelun saadaksemme syvällisempää tietoa tutkimusongelmasta. Teemahaastattelun vuorovaikutuksellisuus mahdollistaa tarkentavat kysymykset, jolloin tutkittavasta aiheesta saa laajemman käsityksen. Koimme teemahaastattelun olleen oikea valinta tutkimuksen kannalta. Esimerkiksi kyselylomakkeeseen verrattuna teemahaastattelun etuna on joustava eteneminen, jolloin haastattelusta nousseeseen kiinnostavaan asiaan on mahdollista tarttua. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi puolestaan valikoitui luontevaksi jatkeeksi teemahaastattelulle. Koimme haastateltujen näkökulman tulevan paremmin esille aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla verrattuna teorialähtöiseen sisällönanalyysiin.

Opimme opinnäytetyöprosessin aikana monia työelämän kannalta hyödyllisiä menetelmiä ja omaksuimme uutta tarpeellista tietoa. Opinnäytetyön tekeminen on monivaiheinen prosessi, jonka aikana kehityimme tutkijoina. Ennen opinnäytetyön tutkimusta meillä ei ollut kokemusta esimerkiksi haastattelujen tekemisestä ja tunsimme epävarmuutta haastatteluihin mennessämme. Haastattelutilanteiden luontevuus kuitenkin yllätti meidät positiivisesti, minkä seurauksena kynnys haastattelujen tekemiseen jatkossa madaltui. Saimme tietoperustan laatimisessa omaksutun tiedon lisäksi myös haastatteluista uutta tietoa vuorohoidosta sekä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiseen liittyvistä asioista. Haastatteluiden jälkeen aineistoa analysoidessamme heräsi mieleen asioita, joita olisimme voineet tehdä toisin. Tulosten hyödynnettävyyden kannalta olisi ollut hyvä kysyä haastateltavilta kehittämissuhteita laaja-

alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointiin liittyen. Lisäksi keräämämme aineiston laajuus asetti haasteita keskittyä tutkimusongelman kannalta olennaisiin asioihin. Teemahaastattelurunkoa laatiessa koimme tärkeäksi käsitellä tutkimusongelman taustoja. Näin jälkikäteen pohdimme, onnistuimmeko löytämään aineistosta tutkimusongelman kannalta oleelliset asiat.

Opinnäytetyötä kirjoitettaessa on tärkeää perehtyä tutkimuksen luotettavuuteen liittyviin kriteereihin. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota tekijän tekemiin ratkaisuihin ja niiden perustelemiseen (Vilka 2015, 196-197). Meidän pyrkimyksenämme olikin tuoda selkeästi ilmi tekemämme valinnat ja ratkaisut sekä perusteet niihin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 142) mukaan on yleisesti ottaen tärkeää, että tutkimuksen eri vaiheet raportoidaan yksityiskohtaisesti. Myös tähän pyrimme opinnäytetyötä kirjoittaessamme. Kävimme kattavasti läpi koko tutkimusprosessimme ja teimme näin toimintamme läpinäkyväksi. Kananen (2008, 122) puolestaan tuo esiin, miten tutkimuksen aineistonkeruussa tapahtuneet virheet voivat vaikuttaa tulosten luotettavuuteen. Näiden virheiden välttämiseksi esimerkiksi haastattelussa suositellaan nauhoittamista muistiinpanojen tekemisen ohella. (Kananen 2008, 122.) Varmistaaksemme tulosten luotettavuuden, nauhoitimme kaikki seitsemän haastattelua kokonaisuudessaan. Näin saamamme tieto oli mahdollisimman autenttista. Lisäksi paransimme tutkimuksen laatua suorittamalla aineiston litteroinnin mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, tilanteiden ollessa vielä tuoreena muistissa. Edellä mainittujen tekijöiden ohella pyrimme parantamaan tutkimuksemme luotettavuutta haastatteleamalla riittävän montaa henkilöä kattavan käsityksen saamiseksi. Haastattelimme yhteensä seitsemää kasvattajaa, joilta saimme mielestämme tarpeeksi laajan aineiston. Haastattelimme niin lastenhoitajia ja lastentarhanopettajia kuin laaja-alaista varhaiskasvatuksen erityisopettajiaakin kerätäksemme tietoa kolmen eri ammatin näkökulmasta.

Luotettavuuden ohella opinnäytetyötä kirjoitettaessa ja tutkimusta toteutettaessa on hyvä tiedostaa mahdolliset eteen tulevat eettiset ongelmat. Suuri eettinen kysymys liittyy muiden tekstin lainaamiseen. Oikeaoppisten lähdeviitteiden käyttö osoittaa kirjoittajan olevan huolellinen ja toimivan eettisesti oikein. (Kananen 2008, 135.) Me sitouduimme opinnäytetyötämme kirjoittaessamme noudattamaan Laurea -ammattikorkeakoulun määrittelemiä lähdeohjeita. Tämä näkyi tavassamme merkitä käyttämämme lähteet niin, että ulkopuolinen pystyy ne halutessaan etsimään. Pyrimme myös käyttämään mahdollisimman paljon alkuperäisiä lähteitä toissijaisten lähteiden sijaan. Kananen (2008, 135) mukaan olennaista on lisäksi kiinnittää huomiota tutkittavien yksityisyydensuojaan. Me tiedostimme haastateltavien anonymiteetin tärkeyden ja varmistimme heidän yksityisyydensuojansa käyttämällä heidän nimiensä sijaan koodeja. Emme tutkimustuloksissamme myöskään eritelleet tai tuoneet ilmi haastateltavien ammattia tai päiväkotien nimiä tunnistamisen välttämiseksi. Ainoan poikkeuksen tähän muodostivat laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastaukset, jotka esitimme

muista erillisinä. Hävitimme opinnäytetyön valmistumisen jälkeen myös kaikki äänittämämme nauhoitteet ja tekemämme muistiinpanot asianmukaisesti. Opinnäytetyömme eettisyyttä lisäsi edellä mainittujen seikkojen ohella Espoon sivistystoimelta hankkimamme tutkimuslupa (Liite 1), josta luonnollisestikin poistimme päiväkotien nimet.

Tutkimuksessa ilmi tulleet kehittämissuositukset laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentelylle ovat omastakin näkökulmastamme katsottuna aiheellisia. Jotta lasten kasvun ja oppimisen tukea pystyttäisiin toteuttamaan jatkuvammin, tulisi laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan voida työskennellä edes jonkin verran iltaisin ja viikonloppuisin. Näin ollen hän saisi paremman kuvan vuorohoidon arjesta ja pystyisi muodostamaan kiinteämpiä suhteita niin ilta- ja viikonloppuhoidossa oleviin lapsiin kuin silloin työskenteleviin kasvattajiinkin. Lisäksi mikäli oman laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan saaminen jokaiseen vuorohoitoyksikköön on mahdotonta, voisi nykyistä toimivampi vaihtoehto olla tämän työskentely yhdessä vuorohoitoyksikössä ja yhdessä päivähoitoyksikössä. Näin laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn haastavuus vähenisi. Edellä mainittujen kehittämissuositusten ohella myös laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvan selkeyttäminen ja rajaaminen olisi hyödyllistä. Kun tämän työtehtävät olisivat nykyistä tarkemmin määriteltyjä, pystyisi hän keskittymään niihin paremmin. Tästä hyötyisivät kaikki hänen kanssaan yhteistyötä tekevät.

Tutkimuksessa nousi esiin monia mielenkiintoisia aiheita, joista voisi tehdä jatkotutkimusta. Vuorohoitoon liittyen olisi kiinnostavaa tutkia, millaisena vuorohoito näyttäytyy lasten näkökulmasta. Tutkimuksella voitaisiin selvittää, kokevatko lapset vuorohoidon arjen vaihtuvuuden samoin kuin kasvattajat. Kasvun ja oppimisen tuen toteuttamista voitaisiin vertailla vuorohoidon ja perinteisen päivähoiton kesken. Olisi mielenkiintoista nähdä, miltä osin tukea toteutetaan samoin keinoin sekä millaisia eroja toteuttamisessa on. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotoinnin onnistumista voitaisiin tutkia myös vuorohoitopäiväkotien johtajien näkökulmasta. Lisäksi mikäli laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely vuorohoidossa jatkuu olisi mielenkiintoista toteuttaa uusi tutkimus keskittyen tämän työnkuvaan. Tutkimuksella voitaisiin kartoittaa, miten laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa on onnistuttu kehittämään paremmin vuorohoitoon sopivammaksi.

Tutkimustulosten valossa on siis selvää, että vuorohoito asettaa monia haasteita lapsen kasvun ja oppimisen tuen toteuttamiselle. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotoinnilla pyritään selvittämään, olisiko tämä erityispedagogiikan ammattilainen oikea henkilö vastaamaan näihin haasteisiin. Asia vaatii epäilemättä lisää selvittelyä ja laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvan kehittämistä. Varhaiskasvatusta uudistettaessa ja siihen soveltuvia toimintamuotoja haettaessa olisi tärkeää muistaa lapsen oikeus tuen saamiseen ja kehittää toimintaa lapsen etu edellä. Nähtäväksi jää millä keinoin lapsen

kasvun ja oppimisen tukea toteutetaan tulevaisuudessa vuorohoidossa ja onko laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja osa tätä järjestelmää.

Lähteet

Painetut lähteet

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2017. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 263-275.

Alila, K. & Heinämäki, L. 2004. Varhaiskasvatus lasta tukevana ympäristönä. Teoksessa Heinämäki, L. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes, 9-21.

Bruce, T., Meggit, C. & Grenier, J. 2010. Child care and education. Lontoo: Hachette UK.

Eerola-Pennanen, P., Vuorisalo, M. & Raittila, R. 2017. Johdatus varhaiskasvatukseen. Teoksessa Eerola-Pennanen, P., Koivula, M. & Siippainen, A. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinämäki, L. 2004a. Lapsen tuen tarve ja sen arviointi. Teoksessa Heinämäki, L. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes, 22-28.

Heinämäki, L. 2004b. Erityispäivähoidon tehtäväkenttä. Teoksessa Heinämäki, L. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes, 56-65.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010 Tutkimushaastattelu: Tutkimushaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitosa. Helsinki: Finn Lectura.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 93. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kurvinen, A., Neuvonen, S., Sivén, T., Vartiainen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2013. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro.

Lakkala, S. 2009. Pienin askelin kohti inklusiota. Teoksessa Ikonen, O. & Krogerus, A. (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 210-218.

Moberg, S. & Savolainen, H. 2015. Yhteistä koulua kohti. Teoksessa Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-102.

Murto, P. 2001. Vammaisuuden raameista osallisuuden kokemiseen. Teoksessa Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 30-54.

Naukkarinen, A. & Ladonlahti, T. 2001. Sitoutuminen, joustavat resurssit ja yhteistyö - Välineitä kaikille yhteiseen kouluun. Teoksessa Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 96-124.

Naukkarinen, A., Saloviita, T. & Murto, P. 2001. Jälkisanat. Teoksessa Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 199-203.

Saulio, M. & Heinämäki, L. 2004. Tuen järjestäminen lapselle. Teoksessa Heinämäki, L. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes, 29-46.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Viitala, R. 2004. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 131-152.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väyrynen, S. 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? - Inklusion monet kasvot. Teoksessa Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12-29.

Sähköiset lähteet

Aluehallintovirasto. 2017. Varhaiskasvatus. Viitattu 5.11.2017.

<https://www.avi.fi/web/avi/varhaiskasvatus#.WgXM4EkUnug>

Collin, K. & Peltoperä, K. 2016. Ammatillista toimijuutta vahvistamassa: Työhyvinvointia työtä tuunaamalla. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 148-167. Viitattu 23.2.2018.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

Eskelinen, M. & Hjelt, H. 2017. Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 3.11.2017.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf?sequence=3>

Espoon kaupunki. N.d. Varhaiskasvatuksen suunnitelmat. Viitattu 12.11.2017.

<http://www.espoo.fi/fi->

[Fl/Kasvatus_ja_opetus/Varhaiskasvatus/Lapsi_varhaiskasvatuksessa/Varhaiskasvatussuunnitelma](http://www.espoo.fi/fi-Fl/Kasvatus_ja_opetus/Varhaiskasvatus/Lapsi_varhaiskasvatuksessa/Varhaiskasvatussuunnitelma)

Espoon kaupunki. 2017. Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi toimintavuoden 2017-2018 aikana. Viitattu 20.11.2017.

<http://espoo04.hosting.documenta.fi/kokous/2017401827-4-3.PDF>

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Espoo: Suomenkielinen varhaiskasvatus. Viitattu 4.11.2017. <http://www.espoo.fi/download/noname/%7B0CAC7D65-B801-4D7E-9C1F-B296CEF607A4%7D/88501>

Hakala, J. T. & Leivo, M. 2015. Inklusioideologian ja koulutuspolitiikan jännitteitä 2000-luvun suomalaisessa peruskoulussa. Kasvatus & Aika 9/2015. Viitattu 26.10.2017.

http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a1_hakalaleivo_1412152009.pdf

Huotari, I. 2015. ”Kohtaamisen merkitys on kauhean suuri...” Kiertävien erityislastentarhanopettajien kokemuksia tuen toteutumisesta vuoropäiväkodeissa. Opinnäytetyö. Laurea - ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.2.2018.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/96634/Huotari_Irma.pdf?sequence=1&isAlloved=y

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2013. Perheet 24/7 -työntekijäkyselyn tuloksia: Lasten arki vuoropäivähoidossa. Viitattu 20.2.2018 https://www.jamk.fi/globalassets/tutkimus-ja-kehitys--research-and-development/tki-projektien-lohkot-ja-tiedostot/perheet-24_7/julkaisut/perheet-247-tyontekija-yhteenveto-.pdf

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Opetushallituksen tilannekatsaus. Viitattu 3.11.2017.
http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa - järjestämisen periaatteet. 2011. Espoo: Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunta. Viitattu 4.11.2017.
<http://www.espool.fi/download/noname/%7B31BD13D1-0D8C-4E1E-922D-73B37C8886E9%7D/25253>

Keskitalo, A. 2017. ”Lapsi saa tarvitsemansa tuen” Varhaiserityisopettajien käsityksiä inklusiosta ja sen toteutumisesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu: Oulun yliopisto. Viitattu 27.10.2017. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201706022445.pdf>

Korkalainen, P. 2009. Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.11.2017.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20351/9789513936167.pdf?sequence=1>

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

L 417/2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 1.11.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Malinen, K., Dahlblom, T. & Teppo, U. 2016. Suomalainen vuorohoito. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 12-24. Viitattu 23.2.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

Malinen, K., Peltoperä, K., Rönkä, A. & Turja, L. 2016. Kasvatusyhteistyö vuorohoidossa: Jännitteitä ja ratkaisumalleja. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 129-147. Viitattu 12.11.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

Malinen, K., Teppo, U. & Peltoperä, K. 2016. Osaaminen ja työhyvinvointi vuorohoidossa. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 148-167. Viitattu 23.2.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

Opetushallitus. N.d. Varhaiskasvatus. Viitattu 4.11.2017.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Peltoperä, K. & Hintikka, T. 2016. Pedagogisen toteuttamisen erityispiirteitä vuorohoidossa. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 148-167. Viitattu 23.2.2018.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

Pynninen, T., Väyrynen, S. & Norvapalo, K. N.d. Kun me kuitenkin ollaan tässä maailmassa saman taivaan alla. Kokemuksia inklusiosta ja samanaikaisopettajuudesta. A School for All -hanke. Lapin yliopisto. Viitattu 25.10.2017.

<http://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=44fb19e6-e874-4ab7-9040-50dc97e55d45>

Suomen YK-liitto. 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Suomen YK-liitto. Viitattu 26.10.2017.

http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Varhaiskasvatus 2016 - Kuntakyselyn osaraportti. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.11.2017.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135184/TR30_17_vaka_kuntakysely_u.pdf?sequence=5

Turja, L. & Rönkä, A. 2016. Esimiehenä vuorohoitoyksikössä: Tasapainoittelua erilaisten odotusten välillä ja tarpeiden ristiaallokossa. Teoksessa Malinen, K. & Teppo, U. (toim.) Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 148-167. Viitattu 23.2.2018.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1

UNESCO. 1994. The Salamanca statement and framework for action on special needs education. Viitattu 26.10.2017. <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984/098427eo.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 20.2.2018.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Julkaisemattomat lähteet

Nygård, J. 2017. Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Espoon kaupunki. Haastattelu 21.11.2017.

Vataja, A. 2017. Varhaiskasvatuksen asiantuntija. Espoon kaupunki. Haastattelu 24.10.2017.

Kuviot

Kuvio 1: Ala- ja yläluokat..... 32

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa.....	66
Liite 2: Haastattelurunko.....	68
Liite 3: Esimerkki luokittelusta.....	69

Liite 1: Tutkimuslupa

28/2017

Espoon sivistystoimi

Tutkimuslupahakemus

1 TUTKIMUKSEN NIMI	Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi Vuoro- ja päiväkodeissa - Työntekijöiden kokemuksia	
2 KOHDEYKSIKKÖ	Tutkimuksen suunniteltu kohdeyksikkö (-yksiköt) Espoon kaupungissa	
3 TUTKIMUKSEN Kuvaus	<p>Lyhyt kuvaus tutkimuksen sisällöstä ja menetelmistä (max. 160 merkkiä). (Liitä tutkimussuunnitelma liitteeksi.)</p> <p>Tutkimme opinnäytetyössämme työntekijöiden kokemuksia pilotoinnin tavoitteiden toteutumisesta haastattelulla.</p> <p>Aineiston otanta ja keruutapa - Puolistrukturoitu teemahaastattelu</p> <p>Tutkimuksen tarkoitus</p> <p>☐ Pro gradu ☐ Lisensiaattityö ☐ Väitöskirja ☒ Muu opinnäytetyö, mikä AMK ☐ Muu, mikä?</p> <p>Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: Huhtikuu 2018</p>	
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	<p>Onko tutkimuksen kohteena henkilö (henkilöitä), jonka osallistumisesta päättää huoltaja tai edunvalvoja</p> <p>Käsitelläänkö tutkimuksessa henkilötietoja</p> <p>Muodostuuko tutkimusta tehtäessä henkilötietopohjainen tutkimusrekisteri</p> <p>Käytetäänkö tutkimuksessa jo olemassa olevien rekistereiden tietoja</p> <p>Onko tutkimus osa jotain laajempaa tutkimusta / projektia</p>	<p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, selvitä Lisätietoja -kohtaan, miten huoltajan suostumus hankitaan</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, täytä myös Tutkimusrekisteritiedot -lomake</p> <p>☐ Kyllä ☒ Ei Jos kyllä, selvitys Lisätietoja -kohtaan</p> <p>☒ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä, selvitys Lisätietoja -kohtaan.</p> <p>Lisätietoja Laaja-alaisen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävän pilotointi</p>
5 TUTKIJATAHON TIEDOT	<p>Tutkimuksen tekijä/t (alleiviivaa yhteyshenkilö) Anna Leppänen ja Sennu Luoto</p> <p>Yhteyshenkilön osoite</p> <p>Sähköpostiosoite sennu.luoto@student.laurea.fi</p> <p>Organisaatio / yksikkö, johon tutkimus tehdään Laurean AMK, Otaniemi</p> <p>Tutkimuksen ohjaaja / vastuullinen johtaja yhteystietoineen Virpi Lund virpi.lund@laurea.fi Puh.</p>	

6	Arvioi, miten tutkimus hyödyntää kaupungin palvelujen kehittämistä: Opinnäytetyömme tuloksia voidaan hyödyntää varhais-erityiskasvatuksen kehittämisessä vuoropäivä-hei-dossa.
7 TUTKIMUKSEN TEKIJÖIDEN SITOUMUS JA ALLEKIRJOITUKSET	<p>Sitoudun siihen, että en käytä saamiani tietoja asiakkaan, hänen läheistensä tai Espoon kaupungin vahingoksi enkä luovuta saamiani henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pidän ne salassa. Tutkimustulokset esitän niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Noudatan henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä mainittuja säännöksiä henkilötietojen käsittelystä ja salassapidosta.</p> <p>Paikka ja aika Espoo 11.10.2017</p> <p>Allekirjoitukset ja nimenselvennykset</p> <p><i>Anna Leppänen</i> ANNA LEPPÄNEN</p> <p>Sennu Luoto Sennu Luoto</p>
8 PÄÄTÖS	<p>☒ Tutkimuslupa myönnetään ☐ Tutkimuslupa myönnetään ehdollisena:</p> <p>Myönnetyn tutkimusluvun numero: 28/12017</p> <p>☐ Tutkimuslupaa ei myönnetä seuraavin perustein:</p> <p>Pyydetään lähettämään tutkimuksen valmistuttua sähköpostitse samaan osoitteeseen kuin tämä tutkimuslupahakemus</p> <p>☐ Tiivistelmä ☒ Koko tutkimusraportti</p> <p>Espoossa 25/10/2017</p> <p>Päätäjän allekirjoitus <i>Raija Laine</i></p> <p>Nimenselvennys RAIJA LAINE</p> <p>Virka-asema Kerhoäimänpäällikö</p>
<p>Tutkimusluvun myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina erikseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta ja kohteen nimen mainitsemisesta tutkimusraportissa. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.</p>	

9

LIITTEET

- Merkitse alle rastilla
- Tutkimussuunnitelma
 Tutkimusrekisteritiedot
 Muu, mikä?

Liite 2: Haastattelurunko

-Haastattelijoiden esittely

-Aiheen läpikäyminen

-Tarkoitus ja tavoitteet

-Yksityisyydensuoja

-Aiheeseen virittäytyminen

- Työhistoriasta keskustelu

-1. Teema: Vuorohoito

- Minkälaisia erityispiirteitä vuorohoidossa on?
- Minkälaisia haasteita vuorohoito asettaa varhaiskasvatuksen laadun toteuttamiselle?

-2. Teema: Kasvun ja oppimisen tuki

- Minkälaisia kasvun ja oppimisen tuen tarpeita lapsilla esiintyy vuorohoidossa?
- Miten lasten tuen tarpeet ilmenevät vuorohoidon arjessa?
- Miten kasvun ja oppimisen tukea toteutetaan vuorohoidossa käytännössä?
- Minkälaisia haasteita kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisessa on vuorohoidossa?

-3. Teema: Laaja-alainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO)

- Minkälaisia ajatuksia pilotista heräsi kuultuasi siitä?
- Mitkä ovat mielestäsi laaja-alaisen VEO:n keskeisimmät työtehtävät?
- Minkälaisia odotuksia sinulla oli laaja-alaisen VEO:n työskentelystä?
- Millaisiin kasvun ja oppimisen tukeen liittyviin asioihin kaipaat tukea laaja-alaiselta VEO:lta?
- Miten laaja-alaisen VEO:n työskentely on vaikuttanut tuen toteuttamiseen?
- Miten koet hyötyneesi laaja-alaisen VEO:n työskentelystä?
- Miten laaja-alainen VEO pystyy mielestäsi vastaamaan vuorohoidossa kasvun ja oppimisen tuen haasteisiin?

Liite 3: Esimerkki luokittelusta

